

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 10-11 okt.-nov.

1956

Pris 1 krona

Status

SUPERTYFON[®]

— en effektiv signalapparat för

tidsignalering och alarm

Tusentals anläggningar av detta slag är redan i bruk vid svenska industrier.

Kraftigt ljud
Minimal luftförbrukning
Oberoende av elström
Manövreras för hand eller elektriskt

Begär prospekt nr 481

KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB
MALMÖ
GRUNDAT 1840

En läkemedelsindustri på frammarsch...

medel mot tuberkulos

PAS
Tibinide
Nupasal

vitaminpreparat

Multiplex
Decamin
ABCDin m.fl.

järnpreparat

Guttafer
Di-Ferrosan
Ferro-B m.fl.

Ferrosans verksamhet bygger på mångårig erfarenhet och givande samarbete med svensk medicinsk forskning.

Ferrosans forskning och produktion är huvudsakligen inriktad på vidstående läkemedelsgrupper.

FERROSAN

MALMÖ

Kontrollmärke
lagligen skyddat

19:e årg.

Nr 10 - 11 1956
okt. - nov.

Ansv. utg.: EINAR HILLER

Redaktör: AKE ROOS

Ägare:

De Lungsjukas Riksförbund

REDAKTION:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.

Telefon 41 39 99 och 44 40 40.

Postgironr 95 00 11.

Prenumerationspris:
Helår 8 kr, halvår 4:50 krAnnonspriser:
1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:

58 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

UR INNEHÅLLET:

LÄKARPROTEST MOT BLODPROV 5 (pressklipp)	5
FJÄLLFARARGÅRDEN INVIGD ..	7
UR SJUKHUSENS HISTORIA	8
ZIGENARNAS SVÄRIGHETER ..	10
NYTT OM SCHIZOFRENIN	14
KARNEVAL PÅ SANATORIUM .. 18 (bilduppslag)	18
RESULSTERN 20 (novell av Willy Walfridsson)	20
BARNDOM 23 (novell av Lars Fredin)	23
VARDAG 26 (novell av Bertil Stubbendorff)	26
AUSTRALIEN OCH OS-SPELEN ..	28
SCHACK 31	31
KORSORD 32	32

Straff - utskrivningen av sanatoriepatienter

En olustig men, som man får hoppas, unik händelse har inträffat vid ett mellansvenskt sanatorium. Ett antal patienter fick tillstånd att göra en bussutflykt till stockholms-trakten i början av augusti. Lunchen åt resenärerna på Grand Hotel i Saltsjöbaden, och till den serverades ett glas sprit per man. Några drack snaps, medan andra i stället föredrog ett glas likör till kaffet.

Klockan halv nio på kvällen återvände permittenterna till sanatoriet. Den vikarierande kvinnliga överläkaren fick kännedom om snapsarna och beslutade omgående, att fem patienter skulle straff-utskivas. På deras "kurvor" antecknade hon: "Ut av disciplinära skäl. Inga respengar".

Enligt uppgifter i dagspressen har läkaren sedan förklarat, "att ingen patient uppträdde störande. Men det räckte med att de förtärt sprit". Styrelseledamoten i vederbörande patientförening, kontorschef Arne Lund, har intygat, att det bara serverades ett glas sprit per person, och att ingen betedde sig olämpligt.

Nästa fas blev, att de patienter, som undgått straff, sökte upp läkaren och förklarade, att även de druckit en snaps var i Saltsjöbaden. Därför borde också de skiljas från sjukhuset. Därmed blev det ett 20-tal patienter, som skulle straff-utskivas.

Nu underrättades emellertid sjukhusdirektionens ordförande, landstingsman Eric Hallin, som reagerade kraftigt mot den påtänkta massutskrivningen. Efter bl. a. ett sammanträde med diverse deltagare lyckades han stoppa den tillfälliga chefsläkarens aktion. Därmed förhindrades en skandal av stora mått.

Visst är det en självklar sak, att allt spritbruk på sanatorium bör bekämpas, men man bör föra kampen med sans och måtta. Det är orimligt att köra en i övrigt skotsam ännu sjuk patient på porten, därför att han vid en utflykt vid ett *enstaka* tillfälle druckit ett enda glas sprit utanför sjukhusområdet. Tanken är absurd. (Det är möjligt, att någon eller några av patienterna i utflykten tidigare brutit mot spritförbudet, men det verkar otroligt, att samtliga skulle ha syndat på nåden.)

Rent medicinskt förefaller det lekmannen osannolikt, att snapsen i Saltsjöbaden kan ha saboterat behandlingen. Det var ju fråga om patienter, som var såpass återställda att de fick vistas uppe och även ge sig iväg på en utflykt. Före resan hade läkaren dessutom gallrat bort de sprit-opålitliga. Man kan därför också förutsätta, att resällskapet inte rymde någon alkoholiserad, som kunde misstänkas få återfall i sin alkoholsjukdom efter det enda glaset.

Nej, läkaren uppgav ju själv, att hennes åtgärd var betingad av "disciplinära skäl". Men håller det argumentet? Svaret måste bli nej. En patient, som berusar sig på ett sjukhus, utgör givetvis ett orosmoment, som det kan bli nödvändigt att skilja från sjukhuset, men något sådant var det ju inte tal om här.

Att skriva ut patienter en gros under sådana här förhållanden måste betecknas som mycket märkligt. Det finns ingen rimlig proportion mellan orsak och verkan, mellan brott och straff. Att utestängas från sjukhusvård kan medföra livs-

De utförsäkrades vårdavgifter

De Lungsjukas Riksförbund håller f. n. på med en ny utredning om antalet sanatoriepatienter, som utförsäkrats från den allmänna sjukkassan och om de olika landstingens (och städernas utanför landsting) beslut om nedsättning av vårdavgiften för dessa patienter.

Redan på ett tidigt stadium av undersökningen har det visat sig, att det är relativt få landsting, som beviljat obligatorisk nedsättning av eller befrielse från vårdavgiften för alla utförsäkrade.

I de flesta län tillämpar man nedsättning från fall till fall efter ansökan, varvid man tar hänsyn till patientens ekonomiska situation i stort. Bedömningsgrunderna är tyvärr inte enhetliga inom denna grupp av län. Några landsting är mycket generösa, när de tar ställning till ansökningarna, medan andra kräver nära nog medellöshet för att bevilja nedsättning.

I några få landstingsområden slutligen ges så gott som ingen möjlighet till nedprutning av vårdavgiften. Till de sämst lottade områdena hör Skaraborgs och Västerbottens län samt Stockholms stad. Enligt kurators-uppgifter har hittills ingen enda sanatoriepatient i Skaraborgs län beviljats nedsatt vårdavgift på grund av utförsäkring. I Västerbottens län är av någon underlig anledning alla, som uppstår någon form av folkpension, undantagna

från förmånen av nedsättning. I Stockholms stad följer man, enligt vad som meddelats, ett beslut från 40-talet, ett föräldrat beslut, som är otillfredsställande för många utförsäkrade.

Det är ett rimligt och mycket angeläget krav, att samtliga landsting beslutar om obligatorisk befrielse från eller åtminstone obligatorisk nedsättning av vårdavgiften för samtliga utförsäkrade. Det är den enda möjliga vägen till en rättvis behandling av dessa, som utgör ca 28 procent av samtliga sanatoriepatienter.

Det är en stor brist i sjukkaselagen, att en långvarigt sjuk människa blir utförsäkrad efter två år och därmed förlorar rätten till såväl sjukpeng som fri sjukhusvård. Landstingen bör minska verkningarna av denna orättvisa genom att åtminstone sänka vårdavgifterna, när de utförsäkrade behöver sjukhusvistelse.

På många håll har de allmänna vårdavgifterna förresten höjts sedan den allmänna sjukkassan infördes. Därmed har de långvarigt sjuka kommit i sämre läge än före sjukkassans tillkomst — och det var väl ändå inte meningen? För att inte lägga sten på bördan måste landstingen göra något. Det räcker väl med att de långvarigt sjuka behandlas styvmoderligt av sjukkassan.

A. R.

farliga konsekvenser för den sjuke. Naturligtvis var det olämpligt, låt oss säga synnerligen olämpligt, av patienterna att förtära sprit under utflykten, men försyndelsen var inte så grov, att den motiverade det strängaste straff, som läkaren hade förmåga att utdöma.

Det finns också en annan synpunkt att beakta. Även om man cyniskt accepterar, att en patient, som tar sig ett glas, av princip alltid skall avstängas från sjukhusvård och tillfrisknande, så måste man tänka på att patienten kanske ännu inte är smittofri utan blir en fara för andra människors hälsa. Pondera

att någon ännu smittoförande skickas hem till sin trångboddad familj och tvingas dela sovrum med sina minderåriga barn. Vilka risker innebär inte det?

För att undvika missförstånd vill vi än en gång understryka, att man på alla *lämpliga* sätt bör motarbeta spriten på sanatorierna. Ett så hårt straff som utskrivning skall dock inte behöva tillgripas utom vid alkoholism och inom sjukhuset upprepat missbruk, som stör sanatoriets ordning och trevnad. Alkoholisterna och missbrukarna utgör givetvis ett allvarligt problem för

DUBBELNUMMER

Status presenterar denna gång ett dubbelnummer. Det kärva ekonomiska klimatet har nämligen tvingat oss att slå samman oktober- och novembernumret.

Sidantalet har utökats från 28 till 36, vilket medfört, att vi sett oss nödsakade höja priset från 75 öre till 1 krona. Det nya priset gäller dock endast för dubbelnumret; i fortsättningen blir det samma pris på Status som tidigare.

Nästa nummer av tidningen blir således decembernumret, som utgör julnumret. I januari kommer nästa vanliga månadsnummer.

Red.

FÖRNÄMLIGT JULNUMMER

Status julnummer 1956 ligger nu i tryckpressarna och kommer snart att distribueras ut över landet. Vi lovar att det blir en förstklassig jultidning med förnämliga textbidrag, konstnärligt högtstående illustrationer och en tilltalande utstyrelse.

Bland det skönlitterära innehållet kan nämnas mycket fängslande noveller av bl. a. Lars Ahlin och Ralf Parland samt en vacker dikt av Stig Sjödin. En mycket intressant artikel

(Forts. sid. 22)

sanatorieläkarna, och man får hoppas, att den planerade specialanstalten för sådana kommer till stånd med det snaraste. De tbc-sjuka alkoholisterna har rätt till en egen anstalt, där de kan få vård för båda sina sjukdomar — och de "vanliga" sanatoriepatienterna och läkarna har rätt att slippa spriten på sina sjukhus.

I väntan på specialanstalten kan man dock inte lösa alkoholproblemet med generella och undantagslösa beslut om utskrivning av alla spritsyndare från de största till de minsta. Resultatet blir då bara, att ett problem ersätts av flera nya.

AKE ROOS

Läkarprotest mot blodproven

"En norsk läkare, professor Axel Ström, har höjt en skarp protest mot förslaget att läkarna i lag skall åläggas att på polisens anmodan göra promilleundersökningar på misstänkta rattfyllerister", omtalar *Morgon-Tidningen* (s). "Att ta blodprov på alkoholpåverkade är inte någon läkaruppgift utan en polisuppgift, skriver professorn i senaste numret av norska läkarförbundets tidskrift. Han påpekar att förslaget är ett klart brott mot en grundregel i läkarettiketten — att en läkare aldrig får tvingas av myndigheterna att utföra ett ingrepp på en annan person utan att själv ha möjlighet att bedöma om ingreppet är berättigt.

Lagförslaget har utarbetats av ett 1954 tillsatt utskott och offentliggjordes i juli i år."

Nytt medel mot multipel skleros

"Ett uppseendeväckande material, som synes varsla om hopp för alla de människor som är drabbade av den smygande och obarmhjärtiga nervsjukdomen multipel skleros, framlades på tisdagen vid fysiurgkongressen i Köpenhamn av den amerikanske läkaren dr John H. Aldes", skriver sign. Leisted i *Svenska Dagbladet* (h).

"Dr Aldes har under de senaste fyra åren samarbetat med biokemisten Ruth Peterson. De har provat ett nytt läkemedel, betasyamine, på 200 sklerospatienter. Medlet synes förbättra patienternas tillstånd i ganska hög grad. Betasyamine är uppbyggt av två ämnen och det finns bl.a. i melass och andra avfallsprodukter vid sockerframställning. En tre veckors behandling med detta ämne, som intages i pillerform, kostar endast mellan 30 och 40 kronor.

Sjukdomen angriper män och kvinnor i åldrarna mellan 20 och 40 år. Efter den första attacken kan några år följa, då patienten tror sig helt frisk. Därefter följer nya angrepp, nya funktionsförstörelser, och det kan gå så långt att patienten blir ur stånd att röra sig. Sjukdomens genomsnittslängd ligger på 25 år. Vi har på vårt sjukhus, sade doktor Aldes, 1 000 sklerospatienter, och de 200 som blivit behandlade med det nya medlet har haft sjukdomen i genomsnittligt sju och ett halvt år. Det gällde alltså inte patienter med tillfällig skleros, som kanske går tillbaka av sig självt.

Betasyamine enbart botar inte sjukdomen men tillsammans med fysiurgisk be-

handling kan det, enligt vad som synes, ge goda resultat. Vi har provat att ge patienterna medlet utan att de samtidigt fick full fysiurgisk behandling. Det var inte tillräckligt. Vi hade en kvinna som var totalt förlamad. Hon kunde varken röra sina armar eller ben. I dag är hon frisk och sköter sitt hem.

En av Danmarks ledande neurologer uttalade på tisdagen, att det nya medlet betasyamine inte används i behandlingen i Danmark. Det är självklart att vi med stor glädje hälsar ett botemedel, men vi har flera gånger tidigare blivit besvikna på nya metoder, sade han."

Ny skärmbildning av alla lärare

"Lärare, vaktmästare och bespisningspersonal vid landets skolor bör genomgå en extra skärmbildningsundersökning, anser medicinalstyrelsen. Det blir i runt tal 100.000 personer som kommer med i detta svep", omtalar *Aftontidningen* (s).

"Till skärmbildningsundersökningen begär medicinalstyrelsen ett anslag på 710.000 kr. 14 skärmbildningspatruller skall under året vara verksamma inom sex områden.

Anslaget till skärmbildningsundersökningen är väl använda pengar. Denna undersökningsform torde ha stor andel i att medicinalstyrelsen för nästa år kan skära ned driftskostnadsanslaget till tuberkulossvården, med 700.000 kronor. Av kustsanatoriernas vårdplatser är för närvarande ett hundratal inte belagda."

Guldsalt botar hudtuberkulos

"Dispositionens betydelse vid uppkomsten av hudtuberkulos är ännu inte fullt klarlagd", påpekar sign. Doc. i *Skaraborgaren* (s), Falköping. "En hudtuberkulos hos äldre förutsätter så gott som alltid en genomgången tuberkulös infektion i inre organ under barnåren. 2/3 av alla lupuspatienter är kvinnor.

Infektionen kan komma utifrån, vanligen genom baciller i någon tuberkulös persons upphostningar. Därför är småbarn, som kryper omkring på golvet, särskilt utsatta för hudtuberkulos. Smittan kan också överföras vid omskärelse, vid tatuering osv. Man kan emellertid också

se hudtuberkulos hos personer som redan lider av tuberkulos i något inre organ och får i sådana fall tänka sig ett överförande av smittämnet till huden antingen direkt genom tuberkulöst var eller via lymf- och blodvägarna.

Den vanligaste och viktigaste av de tuberkulösa hudsjukdomarna bär namnet Lupus vulgaris, vilket egentligen inte betyder något annat än "vanlig lupus". Den karakteriseras av skarpt avgränsade, knappålshuvudstora, bruna fläckar eller knottor som är matt genomskinliga och består av tuberkulös vävnad. De ligger inlagrade i huden, och det täckande hudlagret är vanligen oskadat, medan bindväven i huden blir förstörd. Lupus vulgaris behandlas numera med gott resultat med lokal båggljusbestrålning, Finsenbehandling samt allmänna ljusbad...

Hudtuberkulosen kan också ta formen av starkt smärtande tuberkulösa sår med skarpa kanter och dålig läkningstendens. Erythema induratum är en vanlig, helt godartad form av hudtuberkulos, som uppträder på underbenen med blåroda knölar som ev. faller sönder och omvandlas till vanliga sår. Åkomman behandlas framgångsrikt med vila, stärkande medicin och insprutningar av guld- och vismutsalter."

Paratyfus av nytt slag

"En i vårt land ovanlig form av paratyfus har under senaste halvåret inrapporterats från skilda delar av landet. Ett dödsfall har inträffat. Det gäller en septisk typ, där virus sprids i hela kroppen. Tidigare har endast tre fall av denna form diagnostiserats här. Medicinalstyrelsen har nu i ett cirkulär lämnat läkarna närmare direktiv om metoderna för diagnos av denna sjukdomsform", meddelar *Morgon-Tidningen* (s).

"Under tiden december-april inträffade 17 fall av sjukdomen. Efter en intervall av omkring tre månader konstaterades en ny anhopning av fall med hittills 17 insjuknanden.

De flesta av patienterna är bosatta i Uppland, Södermanland och Östergötland, men enstaka fall har inträffat i Skåne, Småland, Dalarna och Norrbotten. Under de första dagarna eller första veckan har

(Forts. sid. 30)

UR PRESSEN

Arbetardiktaren och samhället

Dikten har för arbetarrörelsen spelat en stor roll som idébärande. Begreppet arbetardikt har sitt ursprung från arbetarrörelsens begynnelse och har sedan dess varit det adekvata uttrycket för all slags skönlitteratur med social tendens. Arbetardikten har dock kanske nått sin högsta position i det realistiska, avslöjande socialreportaget. Man behöver endast nämna författare sådana som Sinclair Lewis, Emile Zola, Upton Sinclair, Maxim Gorki, Ivar Lo-Johansson m. fl. för att helt inse socialreportagets betydelse, inte endast för arbetarrörelsen utan för samhälle och kultur över huvud taget.

Våra största arbetardiktare torde också ha breddat vägen för den kulturen med vidare perspektiv, vars frukter har kunnat skördas även av de arbetande skikten. Idéer sådana som gemenskap, människovärde och frihet har genom arbetardikten nått ut till alla, och på mångartat sätt inspirerat den utveckling som så småningom fört fram till en ny social, ekonomisk och andlig kultur. Arbetaren som för femtio år sedan betraktade böckerna som umbärliga lyxartiklar håller sig numera med ett — kanske inte så stort men dock eget — bibliotek. Boken är åtminstone på väg att bli en lika självklar nödvändighetsartikel som möbler och husgeråd. Genom böckerna har arbetaren vaknat till medvetande om sitt människovärde och sina rättigheter som medborgare i ett fritt samhälle.

Om man söker ett historiskt perspektiv på arbetardikten är det inte så svårt att inse vad som bidragit till att den nått en så framskjutna position. Arbetarrörelsens kamp för frambringade en frihets-hungrande generation, vars framträdande kännetecken var sinnenas revolt mot förtrycket. Mot en hård reaktion slipade författaren sitt vapen i avsikt att slå och besegra. Friheten var alltså det genomgående motivet. Diktarnas sociala tendenser

Ivar Lo-Johansson är en av våra mest kända arbetardiktare.

sprang fram ur ett jäsande uppror mot de maktägande. Ur denna sjundande opinion föddes arbetardikten och formade sig så småningom till ett av arbetarrörelsens starkaste vapen.

Med demokratins och de fackliga rörelsernas genombrott omdanades det gamla samhället, och även arbetardikten har förändrats. De ursprungliga parollerna förlorade i den fortgående utvecklingen mycket av sin aktualitet. Rörelsen fick nya problem att brottas med efter hand som samhället reformerades och de nya idéerna kunde förverkligas. På samma sätt har arbetardikten ändrat form och innehåll för att kunna behålla kontakten med det aktuella i varje utvecklingskede.

Från första början och under arbetarrörelsens genombrottstid stod således den revolutionära dikten i förgrunden. Visserligen förändrades den sedan, åtminstone om man ser till det innehållsliga, men revoltattityden har inte dött. Under låg-

konjunkturer och hårda arbetslöshetskriser har ropet på bröd ekat i den svenska arbetardikten. Så sent som under tjugo- och trettioalet dominerade under en längre tid av arbetslöshet fattigdomen. De sociala orättvisorna blev dikten — i synnerhet det realistiska socialreportagets — angelägnaste motiv. Arbetarförfattarna själva levde under urusla förhållanden och hade bittra erfarenheter av fattigdomen och svälten. Socialvården var då inte långt kommen och de enda arbeten som kunde erbjudas var dåligt betalda nödhjälpsarbeten. 30-talets arbetslöshet har satt djupa spår i den nyaste tidens litteraturhistoria. Den har tagit sig uttryck i en bitter samhällskritik, inte bara då när krisen var som värst utan också senare när en reformistiskt inriktad socialpolitik åstadkommit genomgripande, positiva förändringar i samhällsstrukturen.

En följdföreteelse av arbetslösheten under denna tid utgjorde de karavaner av arbetssökande som drog fram på landsvägarna från arbetsplats till arbetsplats men som alltid möttes av stängda grindar och fabriksportar. Den rotfasta befolkningen, den som levde av vad som jordbruket kunde ge, kallade arbets-sökandeskarorna för luffare och dessa bemöttes också som luffare. Harry Martinson beskriver i sin roman "Vägen till Klockrike" denna sida av arbetslösheten. Motviljan att ligga anhöriga till last drev särskilt ungdomen ut på landsvägarna. Rätt att leva, någonstans att bo, mat, arbete var det enda som dessa skaror av arbetslösa människor begärde.

Men arbetardikten har också varit drömmande och visionär — tidvis nästan utopisk. Men där frambringades också samtidigt idéer om gemenskap och frihet. Först innebar detta att det ständiga hotet om svält skulle undanröjas. Man hoppades att arbetet skulle skänka trygghet för framtiden samtidigt som man eftersträvade dragligare arbetsförhållanden. Broderskapstanken gick ut till arbetarmassorna och förmedlades i hela sina djupa innebörd till alla. Internationell förbrödring blev det stora önskemålet. Arbetarna drömde om att få sträcka händerna

(Forts. sid. 29)

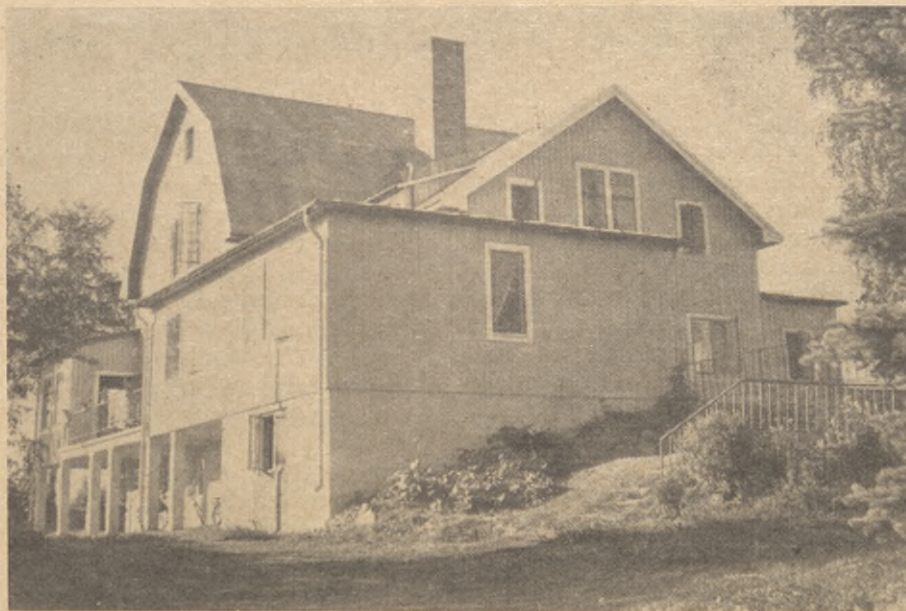
KULTURELLT

Fjällfarargården har invigts

Fjällfarargårdens konvalescenthem i Undersåker, Jämtland, har nu invigts och av De Lungsjukas Riksförbund överlämnats till den nybildade stiftelse, som skall vara huvudman för hemmet. Det var den 1 september, som landshövding Anders Tottie, Östersund, förklarade hemmet invigt, varvid han poängterade att konvalescenthemmen har en stor mission att fylla i kampen mot tuberkulosen.

Ett stort antal gäster hade bjudits till invigningshögtidligheten. Den inleddes av ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson, som hälsade välkommen på riksförbundets vägnar och lämnade en redogörelse för hemmets tillkomst. Han erinrade också om att riksförbundet i sin kamp för bättre eftervård åt de lungsjuka följt tre huvudlinjer, nämligen konvalescentvård, arbetsvård och bättre ekonomisk hjälp i form av pensions- och socialvårdsbidrag etc.

Att ordna konvalescentvård är egentligen en samhällets uppgift, men de lungsjukas egna organisationer har dock ansett sig böra ta initiativ till konvalescenthem.

Detta är Fjällfarargårdens exteriör.

Till sist framförde han ett tack för det betydelsefulla stöd, som olika organisationer och institutioner lämnat vid hemmets tillkomst.

"Konvalescenthemmen ett komplement"

Och sedan var det dags för själva invigningen. Landshövding Tottie

framhöll, att tuberkulosen nu trängts tillbaka tack vare förbättrade behandlingsmetoder och en bättre allmän levnadsstandard. Trots alla framgångarna måste vi dock fortfarande räkna med tuberkulosen som ett allvarligt ont. Konvalescenthemmen fyller därför en stor uppgift i den fortsatta kampen mot tuberkulosen. Hemmen kan hjälpa många konvalescenter att återfå hälsa och krafter. Sanatorierna är till för de akut sjuka, och konvalescenthemmen utgör ett värdefullt komplement till sanatorievården. Efter sjukhusvistelsen behöver många vila och avkoppling på ett sådant hem.

Till sist tackade landshövdingen alla de landsting, organisationer och enskilda, som genom sitt stöd och sitt arbete bidragit till hemmets tillkomst.

Ordföranden i Jämtlands läns landsting, riksdagsman Helge Lindström, framförde sitt landstings lyckönskningar till Fjällfarargården, medan ordföranden i Undersåkers kommunalfullmäktige, driftsverkmästare Lars Rohdin, frambar liknande välgångsönskningar från Undersåkers kommun.

Sigfrid Jonsson stiftelse-ordf.

Efter invigningen blev det rundvandring och visning av hemmet, och sedan bänkade man sig till

(Forts. sid. 15)

Landshövding Anders Tottie syns här med fru Margareta på rundvandring genom Fjällfarargården.

Från läkegudarnas tempel till de moderna lasaretten

Sjukhusen har en lång historia bakom sig. I sin äldsta form är de bundna till helgade platser, tempel och vallfartsorter eller liknande. Redan årtusende före vår tideräkning samlades sjuka egyptier vid läkeguden Imhoteps tempel för att av prästerskapet få råd och hjälp. Guden Imhotep hade i livet varit en vida berömd läkare, som efter sin död ärades som gud, en verklig läkegud.

Mest berömd av alla läkegudar var i alla fall Asklepios. Ännu i dag är hans symbol, den kring klubban ringlande ormen, läkekonstens sinnebild. Liksom vid Imhotepstemplen samlades sjuka vid Asklepiostemplet. De fick bo i templens närhet, hålla viss diet, bada salta bad och undvika vin. Efter en tid fick de beträda templets område för att sova en natt i templet och de drömmar de då drömde skulle tolkas av templet präster. Drömtolkningen jämte noggrann utfrågning om sjukdomens art och verkning satte ibland prästerna i stånd att lämna bot och hjälp.

Romarna byggde stora armésjukhus

Det första sjukhuset i vår mening grundades under kejsar Claudius regering 41—54 e. Kr. och förlades till en ö i Tibern där tidigare legat ett Asklepiostempel. Detta sjukhus var avsett för de fattiga, som inte hade råd att anlita de dyra grekiska läkarna, som praktiserade i Rom. Efter en tid växte det upp sjukhus överallt i staden och provinserna. De började nu begagnas av nästan alla medborgare. Verkligt förmögna romare höll sig dock fortfarande till de grekiska läkarna. En del av dem var mycket skickliga, och mest ansedd av dem alla var Galenos, som levde 130—202 e. Kr. Han skrev böcker om läkekonsten, vilka i 1400 år räknades som summan av allt medicinskt vetande.

De bästa sjukhusen under antiken grundades för den romerska härens räkning, och ruiner av dem har bevarats till vår tid. De var omsorgsfullt byggda. De var också behövliga för den romerska hären, som skulle hålla samman ett imperium på 80 miljoner människor. Det vill säga

ALBERT W. CARLSSON

kåserar här om sjukhusens historia. Han börjar med läkegudarnas tempel i det gamla Egypten, berättar om det första riktiga sjukhuset, som byggdes i Rom för ungefär 2.000 år sedan och skildrar sedan de väldiga militärsjukhus, som romarna senare uppförde. Han berättar vidare om de första kristna sjukhusen, om araberna, som övertog de gamla grekernas medicinska arv och om sjukvårdens tillbakagång i Europa under medeltiden. Översikten fortsätter sedan ända fram till 1700-talet, då de första sjukhusen i vår moderna mening kom till.

hela den då kända världen med undantag för vad som ansågs vara "utmärker".

Kristen misstro mot läkarna

De första kristna hyste mycket stort intresse för sjukvård och all annan kärleksverksamhet, men hade misstro mot de "hedniska" grekiska läkarna. Fromma män och kvinnor satte vida större värde på böner och andaktsövningar än på medicin och kirurgiska ingrepp. Och inte helt med orätt — kirurgiska ingrepp på

den tiden hade sina vådor. De första kristnas förnämsta insats var deras hjälpsamhet mot fattiga, för vilka romarna inte hade intresse. Det är därför helt naturligt att det första barmhärtighetssjukhuset för utblottade sjuka skapades av en from kristen kvinna, Fabiola.

Märkligast av alla kristna sjukhus var dock det, som stiftades av biskop Basilio från Kappadocien år 379. (Han blev förresten senare helgon.) Detta sjukhus hade en massa läkare och sjukvårdare, men mottog också fattiga för bespisning och gav logi åt resande och pilgrimer. Till anläggningen var också fogad en asyl för "fallna" kvinnor.

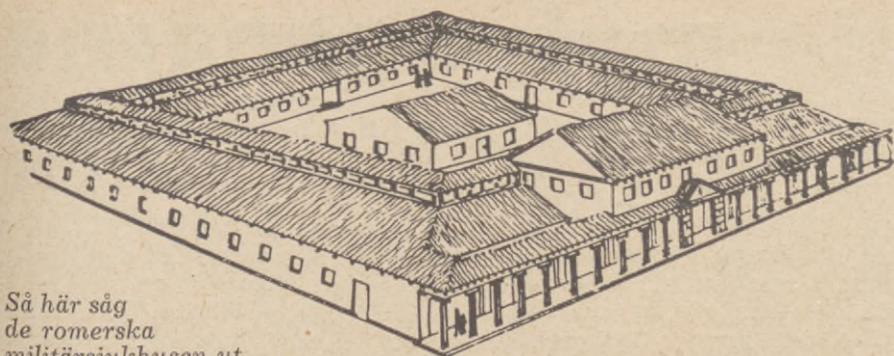
Under tiden 500—700 e. Kr. var allt kaos i västerlandet, folkvandringstiden var inne. Det var den tid av inre upplösning med vilda strider, som följde på det romerska rikets splittring och fall. Endast ett sjukhus finns nämnt från den tiden, Hotel de Dieu i Paris från år 660. Det var ett helgeandshus av samma typ som det redan nämnda från biskop Basilio tid, bara lite primitivare.

Araberna övertog grekiska arvet

Efter romarrikets undergång övertog araberna det arv de antika folken lämnade efter sig i fråga om läkekonst. Det skedde främst genom

Aderlåtningen var populär redan under medeltiden. Ibland gick man till sådan överdrift, att patienten förblödde. Bl. a. Karl XI av England åderläts till döds.

Så här såg
de romerska
militärsjukhusen ut.

att araberna erövrade Egypten där kulturmetropolen Alexandria fanns med en stor koloni greker. Dessa grekiska läkares verk översattes, jämte andra skrifter, till arabiska och araberna blev själva skickliga läkare. Särskilt en läkare bland araberna fick oerhört anseende, Rahzes, 860—932, som grundade sjukhus i Bagdad. Det verkar som om denne läkare hade en aning om bakterier-
nas existens. Han lät nämligen innan han byggde ett sjukhus hänga upp köttstycken på olika ställen. Där köttet hängde längst utan att för-
ruttna, byggde han sjukhuset.

Medeltidssjukhus för 10.000 sjuka

Medeltidens största sjukhus grundades i Konstantinopel av den östromerske kejsaren Alexios, 1081—1118. Det rymde 10.000 sjuka och hade läkare, som ännu hade bevarat något av de gamla grekiska läkarnas vetande; i Östrom hade man nämligen lyckats bevara en del av den värdefulla grekiska litteraturen. På 1000-talet började korstågen mot det heliga landet och därmed kom Västerlandet för första gången på allvar i kontakt med både Östrom och araberna. Denna kontakt fick till följd att flera hospitalsordnar grundades, som fick i uppgift att ägna sig åt vård av sjuka och sårade soldater och pilgrimer. Främst av alla ordnarna var Johanniterorden, som grundades i Jerusalem år 1070. Denna orden byggde ett mycket stort antal sjukhus och utövade även på annat sätt stor barmhärtighet.

Mötet med Österlandet hade emellertid sina risker och en mängd förut okända eller sällsynta sjukdomar kom till Europa. Framför allt ökade spetälskan katastrofalt. För att komma till rätta med denna farliga sjukdom byggdes massor av spetälskehospital, år 1244 skall det ha funnits 19.000 i Europa. De hade väl sällan någon större storlek, men ändå.

S:t Görän botade spetälska

Den man som på sin tid mest av alla ivrade för sjukvårdens ordnande var den kraftfulle påven Innozentius III, 1160—1216. Han grundade i Rom en mönsteranstalt, San Spirito, som hade 1.300 bäddar och med den som modell växte det upp massor med anstalter och sjukhus. I vårt land fanns t. ex. 14 helgeands-
hus, medeltida lasarett, som mottog fattiga, gamla, sjuka och som dessutom tjänade som pilgrimshärbärge; de var en sorts kombination av sjukhus och pensionärshem.

Vården på dessa sjukhus var säkerligen mycket enkel, man gav me-

dicin, sörjde för att de sjuka fick mat, men sjukvård i egentlig mening var det knappast tal om. Vissa antal Ave Maria och Pater Noster skulle läsas per dag och böner uppstämades till det eller de helgon, som troddes särskilt verksamma. Så åkallade man S:ta Appolonia mot tandvärk, Dionysius mot huvudvärk, S:t Görän mot spetälska, S:t Blasius mot halsböld etc. etc. Reliker av skilda slag ansågs mycket verksamma om man kom i beröring med dem. Så doppade man i Danmark den helige Vilhelms tand i vatten och tvättade sig med detta vatten. Också vatten från helgade källor var mycket populärt i Norden. I S:t Olof i Skåne finns det många som än i dag tvättar sig med vatten från S:t Olofskällan och kyrkan var en av medeltidens mera bekanta vallfartskyrkor.

Barberarna blev läkare

Man måste gå med på att medeltidsmänniskorna var ganska kloka med sitt dyrkande av relikier, läsande av förböner ock besökande av helgade källor, ty säkerligen var des-

(Forts. sid. 29)

En bild från ett troligen tyskt sjukhus på 1600-talet. Här har patienterna fått var sin säng, vilket var ovanligt på den tiden. Det förekom att flera stycken fick dela samma bädd. Lagg märke till att läkaren bär värja. I bandskriften förklaras på tyska, att den som litar på Herren och hans hjälp skall få skåda under.

Vår motvilja mot zigenarna

RASHAT I ELFTE TIMMEN

Flera jag mött har påstått, att Ivar Lo trots sin uppenbara storhet har överdrivit i den zigenardebatt som utlöst så många spaltkilometrar och upprört många sinnen. Medel-Svensson har svårt att förstå förföljda folk i allmänhet och särskilt då en minoritet som enligt gängse uppfattning inte vill ta del av de möjligheter vårt samhälle bjuder sina medborgare. Inläggen har pendlat mellan nedlåtenhet och medömkan. I få undantag har en nykter värdering av denna säregna folkstams levnadsbetingelser och framtida anpassningsmöjligheter skett. Det ländar många till heder att man erkänt zigenarnas svårigheter och hinder att leva som jämlikar i vårt samhälle, men därifrån till ett undanröjande av alla hinder har tyvärr många alltför svårt att ta steget.

Tattar- och zigenarhat har alltför djup rot i den allmänna mentalitetens och de konventionella uppfattningarnas djungel. Än lever fördomar kvar och ynglar osund atmosfär hos ett folk som blivit berömt för att inte säga skapat good will för sin tolerans och sitt sätt att lösa komplicerade samhällsproblem med förnuftiga metoder och utan att för-

GUNNAR NILSSON

skriver här om de svenska zigenarna, som han tar i kraftigt försvar. Han vill att samhället skall vidta positiva åtgärder för att hjälpa de utstötta zigenarna in i den sociala samhörigheten. Den närmaste anledningen till hans artikel är den behandling, som en zigenarfamilj blev utsatt för i somras på en badstrand vid Ludvika. Utan att tillfrågas föstes den bort från den allmänna platsen av polisen, och dess tillhörigheter stälptes av på en äng i Stora Tuna.

lora sans och omdöme. Norge har sina tattar- och zigenarlagar. Men det ger oss ingen orsak att med gott samvete dra glömskans och intoleransens förlåt över zigenarnas anpassningsproblem, som alltmer i takt med samhällets utveckling pockar på en generell lösning. På torra ängar växer ingen klöver och zigenarna i likhet med samefolket börjar alltmer förlora sina betesmarker och hävdvunna näringsfång.

Paradoxalt nog har det stigande välståndet och industrialiseringens

allmänna frammarsch tagit bröd ur mun på zigenarna. Förtenning och dylikt har försvunnit ur vardagens små förråd av tjänster. Och affärer inom diverse branscher sköts på bättre sätt av välutrustade affärer än ambulerande husvagnar. För att inte tala om nöjesindustrien, som nått ut till avlägsna byar och samhällen, som för tio år sedan ståtade med en handelsbod som centrum. Zigenarna har hamnat i ett läge, där det gäller att anpassas, förslummas eller gå under. Och ingetdera tycks någon av oss vilja.

Erkännas bör att tafatta försök från båda sidor har gjorts, dels för att underlätta för zigenarna att slå sig ner som bofasta, dels för att ge deras frihet, som numera är en schimär, ett reellare underlag i form av bättre utkomstnöjligheter. Men det finns — och det bör sägas ifrån — fortfarande arbetsgivare, som med yttersta motvilja tar emot en zigenare och tyvärr också arbetare och tjänstemän, som anser det under deras värdighet att slita vardagsmöda med en zigenare.

Utlänningshat, förakt mot nationella minoriteter osv. är förstäeligt i Central-Europa, där historien gjort hackelse av naturliga gränser, rört ihop folk som vi kokar välling, och där man ofta av rent nationella skäl haft svårt att samsas. Och ändå vilar det även där ett löjets för att inte säga dumhetens skimmer över motsättningar mellan folken. Vi svenskar har en annan historia. Utvecklingen i positiv riktning på samhällsbyggandets väg har gått sakta och vi har kunnat unna oss arbetsro. Dessutom har gemensam nordisk arbetsmarknad och utlänningsimporten gett oss åtminstone en air av förståelse och insikt i andra nationaliteters särart och från vårt vitt skilda psyke.

Zigenarna har inte för ro skull låtit sig spela rollen av eviga vandrare. En bitter verklighet har tvingat dem att bära sitt kors som hemlösa. Pogromerna går som en tråd av brännande sår genom deras historia. Men få har också haft kraft att bevara sin särart och kultur. Deras ursprung och härstamning för-

Hendlyry Wilhelmsson har en av huvudrollerna i det här bröllops-skådespelet. Dubbning är en gammal rit, som förrättas av stamhövdingen (längst till vänster).

lorar sig i seklers dunkel, men fortfarande talas deras språk som för århundraden sedan.

Missuppfattningarnas och missförståelsens roll som spärr mot en positiv lösning av zigenarproblemet blir inte mindre av att inga vill mer än zigenarna själva rädda sig undan en hotande andlig och materiell död. Motståndet finns mer i form av fördomar än i reella svårigheter, som skulle bottna i zigenarnas eget motstånd eller oförmåga att rida ut en omställningsperiods svårigheter. "Vi andra" har ju klarat den med elegans även om det för flyktingar från efterblivna landsdelar knakat i fogarna när omkastningarna varit för stora.

Det finns några hundratal zigenare i vårt land. Således ingen minoritet som kan vålla dem makten haver bryderi och sömnlöshet. Men ännu har ingen gentlemannamässig lösning presenterats eller zigenarna erbjudits en hand som hjälp över till fast mark.

Låt det sägas ifrån, att det inte är ghetton vi behöver. Det luktar alltför mycket bruna stövelskaft från ett försvunnet rikets glansdagar. Inte heller zigenarlagar. Men aktiva statliga och kommunala åtgärder för att underlätta för den, som så vill, att slå sig ner och söka sin utkomst, där arbete nu kan anskaffas. Något i den stilen har ännu inte presterats och tålmod kunde lika gärna visas mot zigenares snedsteg som mot "våra egna" små felsteg och undanflykter från vardagens trivialiteter.

Oscar och Pina Wilhelmsson ser sina "domäner" krympa. Snart återstår ingenting av den falska romantik, som spunnits kring vandrarfolket.

Zigenarfamiljen som hade slagit upp sina bopålar i nya moderna Vällingbys skugga hade vandrat med svälten som osynlig reskamrat. Brödet hade blivit var dags skrämmande frågetecken och "friheten" ett ord lika med nonsens. För pengar i utbyte serverades några kvällar gisten zigenarromantik, som ingen entusiasm kunde mobilisera. Idyllen var för otät. Det möglar på gamla vindar, och det är en gammal sanning, att kultur kräver mat både för den som utövar den och dem som skall ta emot. Zigenarnas särart och

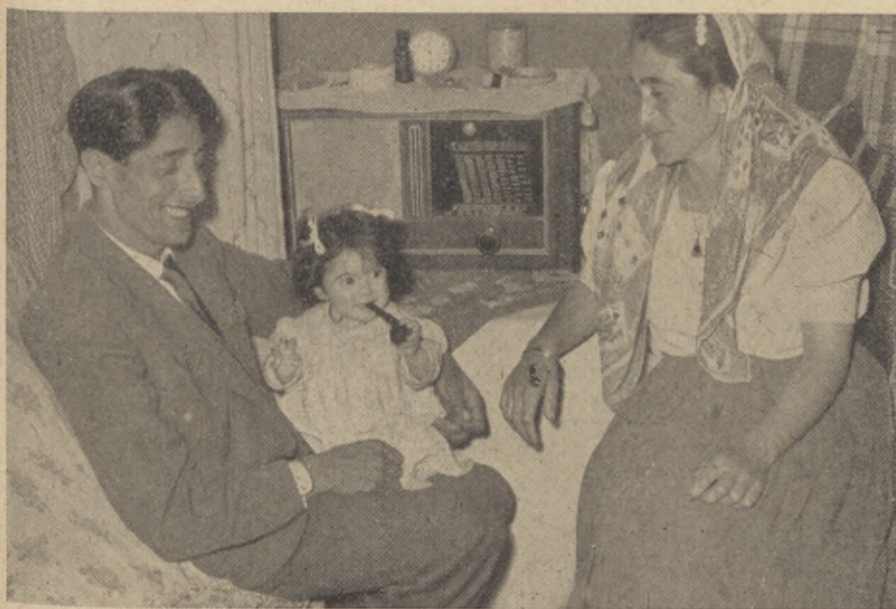
kultur kommer säkerligen inte att nivelleras i folkhemmets sköte, men skall nu rådande förhållanden fortfarande, lär den svälta sig till döds med sina utövare. Fråga är om vi har råd med någotdera. Skall vandringsfolket bli folkhemmets maskros eller en blomma till att sticka i samhällets många gånger välpressade rockuppslag?

Foto: Lagerbjäll.

64 miljoner är nu tbc-skyddade

164 miljoner människor har sedan 1948 tuberkulosundersökts och vid behov (64 milj. människor) BCG-vaccinerats i en kampanj som är den största i sitt slag som historien känner, meddelar världshälsoorganisationen WHO. Kampanjen inleddes på sin tid av de skandinaviska hjälporganisationerna i samband med återuppbyggnaden av hälsovården i de krigshärjade länderna.

De nordiska organisationerna började arbetet i Europa. När de utsträckte aktionen till andra världsdelar gick FN:s barnhjälpsfond och världshälsoorganisationen, UNICEF och WHO, med i arbetet och övertog det helt och hållet 1951. Vid den tidpunkten var 30 miljoner människor undersökta och 14 miljoner vaccinerade.

En zigenarfamilj i närbild.

Det döda härmar det levande

Med jämna mellanrum går genom världspressen meddelanden om att man kommit lösningen av gåtornas gåta, livsgåtan, ett eller ett par tuff-fjät närmare. Folk spärrar upp ögonen och säger: Det var som katten! — eller slänger tidningen ifrån sig med ett: Äsch, nu igen!

Hur man än reagerar, vad man än säger och tror och tycker, så är dock livsgåtan ännu olöst. Vad vetenskapen söker är svaret, vad den hittills funnit är idel nya och alltmer komplicerade frågeställningar.

Man har till exempel inte kunnat peka på någon särskild företeelse och säga, att just detta är en för den levande materien utmärkande egenskap. Vetenskapen har visserligen inte fastslagit identitet mellan levande och död materia — man är klart medveten om att det är något fundamentalt som skiljer dem åt — men den gamla föreställningen att den levande materien skulle besitta någon specifik livskraft, tycks inte längre behöva betraktas som en förutsättning. Att upptäckten av cellen för biologin måste innebära en lika stor framgång som upptäckten av atomen för fysiken, är dock ett faktum, även om problemets kärna ännu är höljd i dunkel. Den döda materiens formbildningsförmåga har emellertid så chockerande överensstämmelser med den levande materien, att även om den inte har med livets gåta att göra, så är den icke förty av oerhörd betydelse för studiet av växandets förlopp och de faktorer som reglerar detta. Måhända är det en komplicerad samverkan mellan dessa faktorer som konstituerar livet.

Kristaller som "lever"

Under tidernas lopp har det ena särmärket efter det andra satts upp som kriterium på det levande livet, men samtliga har visat sig ohållbara. Utmärkande för den levande varelsen ansågs sedan gammalt vara rörelsen. Rörelse är dock ingalunda något som den levande varelsen är ensam om. Man behöver bara ta en titt på en normalt trafikerad gata, så blir man genast tagen ur denna villfarelse. Inte heller tillväxten är speciell för den levande materien. Ett salt som utkristalliseras ur en mättad lösning är till exempel en form av tillväxt. Särskilt underbara tillväxtfenomen kan åstadkommas med hjälp av s. k. osmotiska lösningar.

Ett exempel är detta. Läger man

en kristall av gult blodlutsalt i en utspädd lösning av kopparsulfat, kommer blodlutsaltet att reagera med kopparsulfatet på så sätt att en brun hinna bildas kring kristallen. Hinnan är så beskaffad, att vatten kan passera genom den, men däremot inte saltmolekylerna. Det gula blodlutsaltet löser upp sig innanför hinnan och bildar där en koncentrerad lösning. Denna lösning strävar efter att bli utspädd, vilket får till följd att den bruna hinnan spänns ut. Plötsligt börjar den skjuta i höjden, varvid vackra, bruna bildningar, som i rent otrolig grad påminner om havstång, uppstår.

Snökristallen söker bestämd form

För att nå mera hållbara bildningar kan man använda sig av natrium- eller kalciumsilikat, i handeln benämnt vattenglas. Vattenglas späds först ut med halva sin volym, varefter små kristaller av olika metallsalter strös i lösningen, exempelvis aluminiumsulfat, nickel-

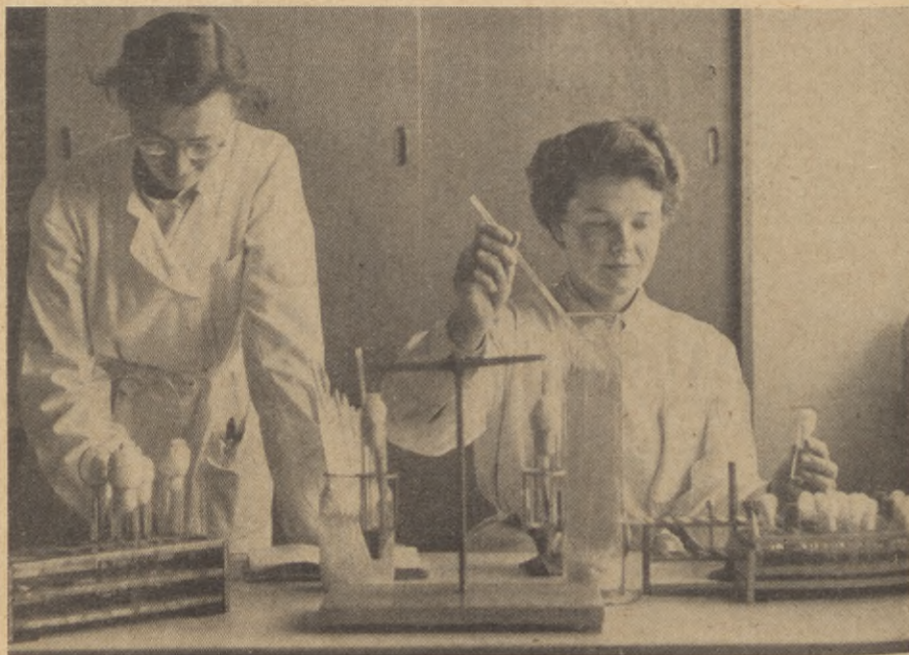
klorid och järnsulfat. Snart börjar vita, gröna och brunröda, utomordentligt vackra "växter" att fylla lösningen, och det hela går så fort, att man ibland med blotta ögat kan se hur det "växer".

Silikatväxterna är faktiskt så pass hållbara, att man kan hälla av vattenglas och närmare betrakta de uppkomna fenomenen. Det framhölls länge att ett karakteristiskt drag hos den levande materien var att den, i motsats till den döda, strävar efter en bestämd och varaktig form. Snart fann man emellertid att den livlösa materien i mycket hög grad ägde förmågan att frambringa de mest häpnadsväckande former. Vi kan som mest näraliggande exempel ta snökristallen. Den utgör ett av de tydligaste bevisen för den döda materiens sällsamma strävan efter en bestämd form.

Och när redan det "enkla" vatten kan frambringa så komplicerade bildningar (rimfrost, ismönster etc.), vilka möjligheter ges då inte med andra, mera komplicerade föreningar.

Kloroform "äter" bomullstråd

Andra egenskaper, som t. ex. näringsupptagning, ämnesomsättning, tillväxt, fortplantning genom delning, samt andning, skulle mycket

Skall livsgåtan någonsin kunna lösas i ett laboratorium?

BILDNINGSTERAPI

väl kunna tänkas vara för den levande materien speciella, om inte den döda materien efterhärmat även dessa. Låt oss med ett litet exempel illustrera påståendet.

En fin glastråd överdras med schellack, som får torka in. Sedan bringas tråden i beröring med en droppe kloroform. Droppen börjar röra sig och ändra form, och plötsligt omflyter den och formligen uppslukar glastråden. Men inte nog med detta — när lacken lösts upp stöts den så att säga avslickade tråden från droppen.

Fenomenet är förvånansvärt likt det sätt på vilket amöban upptar, "slickar" och utstöter en algtråd, som den kan råka få tag på.

Liknelsen kan förresten drivas ännu längre, om man i stället för en glastråd använder en böjlig bomullstråd. Kloroformdroppen rullar då ihop tråden till ett fullkomligt nystan, precis som amöban brukar göra med längre algtrådar. Vidare har man lyckats efterhärma de encelliga varelserna i deras drift till näringsupptagande. Om kvicksilverdroppar införs i utspädd svavelsyra och sedan en kristall av kromsyrat kali tillsättes, ändrar kvicksilverkurlorna form och förflyttar sig där-efter mot kromatkrystallen.

Rörelsen kan tyckas fullt medveten.

Flytande kristaller kan för övrigt föröka sig på ett sätt som i vissa fall fullkomligt överensstämmer med jästsvamparnas knoppning eller med bakteriernas klyvning.

Livet förblir alltid en gåta

Men — och detta är ett stort men — vid närmare granskning visar det sig, att dessa av fysiologerna gjorda experiment och de verkliga livsföreteelserna endast liknar varandra till det yttre och att den inre gemenskapen således alltjämt är frånvarande. Målmedvetna forskare har visat, att även cellen har en ytterst invecklad struktur. På samma sätt förhåller det sig med atomen.

Det senaste århundradats fantastiska landvinningar inom alla grenar av naturvetenskapen är emellertid av så pass revolutionerande art, att det torde ta sin rundliga tid innan människans tankeapparat hunnit anpassa sig därefter. Att livets gåta alltid kommer att förbli en gåta, torde dock få anses sannolikt. Även om man i en framtid skulle lyckas bevisa att allt inom universum styrs

Bildningsterapi — vad är det? frågar säkert de flesta. Ändå är det en av de nya kvistarna på den humanitära hjälpverksamhetens träd, som trots allt, för varje år växer sig allt högre.

De nya växtförädlingsexperterna, som kommit på att odla denna vackra företeelse, arbetar inom Liberala Studieförbundet efter en idé som praktiserats i England i flera år under benämningen Cultural Therapi.

Man har nämligen kommit underfund med att den tristess som uppträder vid längre sjukhusvistelse skulle kunna avledas genom att ge patienterna en lämplig sysselsättning och underhållning utan att det var förknippat med några ekonomiska utgifter för den sjuke.

Vardagspsykologi och heminredning

Verksamheten har nu bedrivits med framgång på åtta lasarett, sanatorier och Östfora alkoholistanstalt inom Uppsala län sen 1954. Enbart första året slutfördes femtiofem studiecirklar, tjugofem föreläsningar och gavs fyrtiotvå underhållningsprogram med konserter, film, sång, uppläsning m. m. för att möta den särskilt vid långa vårdtider starka psykiska påfrestning, som lätt uppstår av isolering och en känsla att vara utestängd från livet, onyttig och med en ständig oro för framtiden, hemmet och de anhöriga.

Vid Vattholma sanatorium deltog första halvåret tjugofem patienter i

efter samma stränga lagar, så återstår dock frågan om vad det är som förorsakar dessa lagar — och den frågan är förvisso inte mindre delikat och subtil än frågan om livets ursprung.

Eftersom all forskning och allt tänkande tyglas och regleras mer eller mindre direkt av en samlingsceller (cellerna i den mänskliga hjärnan), så är det onekligen svårt att tänka sig att dessa celler skulle kunna finna förklaringen till sin egen existens.

Hur skulle man kunna lyfta sig själv i håret? lyder till syvende og sist själva kärnfrågan när det gäller något så oerhört som lösandet av livsgåtan.

Sture Wahlström

studiecirklar i vardagspsykologi, engelska, heminredning, amatörfotografering, fågelstudier och musik.

På Östfora alkoholistanstalt anordnades underhållningsprogram och föreläsningar som samlade sextiofem deltagare, vilket uppskattades livligt och har möjligheter att vidare utvecklas bl. a. med gruppverksamhet i studiecirkelns form som kan bli av stor betydelse för att underlätta vägen ut till förvärvsarbete på nytt.

Dr O. Hillerdal på Vattholma sanatorium säger härom: "Bildningsverksamheten har av patienterna mottagits med stor entusiasm och verksamheten har sin stora mission att fylla, med studiecirklar, föreläsningsverksamhet och annat. Även för personalen på det relativt ensligt belägna sanatoriet betyder bildningsverksamheten ett trivselmoment som ej bör underskattas."

De studiecirklar som här bedrivs har erhållit statsbidrag om de omfattat tio studietimmar fördelade på minst fem sammankomster med minst tre deltagare vid varje möte.

"Uppfostran genom konst"

Den engelske folkbildaren David Lawley-Wakelime, som arbetat med dylik verksamhet vid sex sjukhus i Epsom utanför London, har sagt, "De bästa ämnena för grupparbete är konst, musik, dramatik." Han anknyter härvid till vad professor Herbert Read skrev i sin bok *Education through Art* (Uppfostran genom konst): "Uppfostrans ändamål skall leda till fortsatt individuell utveckling". Och en av initiativtagarna till detta arbete i Sverige, landstingsassistent Gunnar Söderström, säger i anslutning till verksamheten vid Ulleråkers sinnessjukhus och Psykiatriska kliniken vid Akademiska sjukhuset i Uppsala: "Många psykiskt sjuka behöver en anpassning som de inte kan nå på annan väg än den estetiska".

Vid dessa psykiatriska sjukhus sysslade man därför med ämnen som "Vad säger den dikten och den bilden just till mig?", "Humorn i litteraturen", "Konsten och vi", "Konsten genom tiderna", "Möten med norska diktare och musiker", "Harry Martinson" och "Nordahl

(Forts. sid. 17)

NYTT OM SCHIZOFRENIN

Enligt "Time", den världsspridda amerikanska veckotidningen, har psykiatrin i USA slagit in på nya, dvs egentligen gamla vägar. Den har börjat återvända till naturforskningen och överger alltmer psykoanalysen, som länge getts alltför stor betydelse vid behandlingen av själsjukdom.

Psykiatern Robert G. Heath väckte nyligen stort uppseende, då han inför en vetenskaplig kongress i Chicago redogjorde för sina och medarbetarnas biokemiska försök beträffande schizofrenin. Försöken har utförts på både människor och djur.

Enligt dr Heath har den schizofrene i sitt blod en substans — möjligen ett enzym — som saknas hos en själsfrisk människa. Även om biokemisterna ännu inte lyckats identifiera denna substans, har de dock isolerat den och lyckats fullt bevisa dess existens.

Försök på straffångar

Till schizofrenins symtom hör den s. k. personlighetsklyvningen och hallucinationerna. — Dr Heath och hans medarbetare sprutade in en obetydlig mängd av den nämnda substansen i blodomloppet på apor. Redan efter några minuter visade alla djuren symtom på själsstörningar. Man tog för avgjort, efter apornas beteende att döma, att de fick hallucinationer. De blev upprörda, gestikulerade och grimaserade. De tycktes alldeles borta från sin verkliga omgivning. — Tillståndet varade några timmar, sedan betedde sig djuren åter normalt.

Nästa försök utfördes på människor. Två straffångar från Louisiana ställde sig frivilligt till förfogande. Före försöken gjordes givetvis ingående undersökningar, som klargjorde, att personerna ifråga inte led av schizofreni eller annan själssjukdom. Bl. a. konstaterades att deras blod icke innehöll den nyupptäckta substansen.

Efter en injektion av samma minimala mängd blodsubstans som givits åt aporna, tog det endast några minuter förrän verkningarna kunde konstateras. Efter en halv timma visade sig alla typiska schizofrena symtom hos de två försökspersonerna. Två timmar varade detta tillstånd. Därefter avklingade symtomen och försvann sedan helt. — Det

var klart bevisat, att den främmande substansen förgiftade hjärnan och framkallade schizofreni.

Binjurarna "misstänkta"

Men dr Heaths forskarteam är inte det enda som arbetar på det här området. En annan stor amerikansk forskargrupp är inne på samma vä-

Aktuellt

gar. Denna grupp ledes av förutvarande presidenten i Psykiatriska Sällskapet, dr Howard D. Fabing. Han och hans assistenter har även de funnit, att det finns en schizofreni-framkallande substans i blodet från ifrågavarande patienter. Fabing-gruppen har särskilt intresserat sig för binjurehormonet, adrenalin, arbetande med den hypotesen, att den gåtfulla substansen kan härledas därifrån.

Dr Fabing har inför vetenskapsmän på området framhållit, att det

nu ligger nära till hands att tro, att schizofrenin är en biokemisk sjukdom. Genom produktion av onormala ämnen i blodet påverkas (förgiftas), hjärnan, och därigenom uppstår schizofrenin.

Om man kan påvisa den mekanism, som medverkar till schizofrenins uppkomst, då torde ett specifikt läkemedel mot denna själssjukdom snart vara funnet, anser dr Fabing. Och man måste instämma med honom, då han säger, att detta vore en av de största triumferna inom medicinens historia under tjugonde århundradet.

Det blir troligen grundforskarna på området, biokemisterna, som kommer att lösa problemet. Det vill, med andra ord sagt, bli biokemisterna som kommer att befria en stor del av de beklagansvärda som nu befolkar sinnessjukdomen. Och befrielsen kan vara mycket nära!

"Själen sitter i blodet"

Det är en urgammal åsikt, att själen skulle sitta i blodet, följaktligen också själssjukdomen. Antikens tes — sedan upptagen och bemängd med mycken vidskepelse under tidernas lopp — var ju den, att de fyra temperamenten uppstod genom att blodet tillfördes ett visst ämne i större grad. Så t. ex. fick den kole-

(Forts. sid. 25)

På den här bilden från Sidsjöns sinnessjukhus behandlas en patient med elchock.

Våra svenska medicinalväxter

Bruket av växtämnen för botande av skador och sjukdomar uppstod redan tidigt i mänsklighetens historia.

Vi nutidsmänniskor har all anledning att lyckönska oss till att ej behöva råka ut för behandling med äldre tiders ganska "riskabla bote-medel".

Men detta till trots har genom tiderna och ännu i dag några växtämnen hållit sig kvar som läkemedel.

Liksom man förr genom obehagliga erfarenheter kom till insikt om skadligheten hos vissa ämnen, som man råkade förtära, kunde man spåra en gynnsam verkan av andra ämnen. Dessa träffade man kanske på av en ren slump. En skatt av erfarenhetskunskap samlades och omhändertogs av "medicinmän", som var både läkare och trollkarlar.

Ett synnerligen gott exempel på vad den organiska kemiens tillämpning i detta avseende betyder erbjuder opium, som är ett gammalt läkemedel. Nu för tiden har detta fått större betydelse, sedan man lärt sig skilja de talrika och på helt olika sätt verksamma beståndsdelar det innehåller.

I detta fall får man komma ihåg drogerna, dvs. de råämnen, som för det mesta är hämtade ur växtriket och på våra apotek begagnas för framställning av medicin för olika ändamål. De växtdelar, som kan ifrågakomma för drogtillverkning, utgör en fullständig provkarta på växternas olika organ. På apotekarspråket anges de med latinska benämningar:

radix — rot
rhizorna — rotstock
tuber — knöl
bulbus — lök
herba — ört
cortex — bark
lignum — ved
folium — blad
inflorescentia — blomställning
flos — blomma
fructus — frukt
semen — frö
etc.

I samband med detta kan det ha sitt intresse att nämna de vanligaste av våra medicinalväxter, som ingalunda är så få som man tror!

Slättergubbe.

Vi har:

Backtimpan — *Thymus Serpyllum*
Besksöta — *Solanum Dulcamara*
Blodrot — *Potentilla erecta*
Blåbär — *Vaccinium Myrtillus*
Bockrot — *Pimpinella saxifraga*
Bolmört — *Hyoscyamus niger*
Brakved — *Rhamnus Frangula*
Digitalis — Fingerborgsblomma —
Digitalis purpurea
Ek — *Quercus Robur*
En — *Juniperus communis*
Fläder — *Sambucus nigra*
Getapel — Vägtorn — *Rhamnus catharticus*
Getpors — Skvattram — *Ledum Palustre*
Humle — *Humulus Lupulus*
Kalmus — *Acorus Calamus*
Kamomill — *Matricaria Chamomilla*
Kummin — *Carum carvi*
Kungsljus — *Verbascum Thapsus*
Lin — *Linum usitatissimum*
Lind — *Tilia cordata*
Malört — *Artemisia Absinthium*
Maskros — *Taraxacum vulgare*
Mjölön — *Arctostaphylos Uva-ursi*
Odört — *Conium maculatum*
Renfåna — *Chrysanthemum vulgare*
Rölleka — *Achillea Millefolium*
Salvia — *Salvia pratensis*
Slättergubbe — Hästfibbla — *Arnica montana*
Körvel — *Myrrhis odorata*

Styvmorsviol — *Viola tricolor*
Svarta vinbär — *Ribes nigrum*
Tall — *Pinus silvestris*
Timjan — *Thymus vulgaris*
Vitlök — *Allium sativum*
Vänderot — *Valeriana officinalis*

Detta är blott ett litet urval av våra inhemska och mest vanliga medicinalväxter. Från utlandet har vi ett stort tillskott, men det skulle bli för långt att dra fram alla dessa.

Det kan nämnas att Rabarber — *Rheum palmatum* — var i bruk som medicinalväxt redan 5.000 år före vår tideräkning. Och fortfarande är bladen av Hästhoven — *Tussilago farfara* — ett av de bästa medlen mot hosta. S. S.

● FJÄLLFARARGÅRDEN ...

(Forts. fr. sid. 7)

lunch. (I Status juninummer 1956 redogjordes utförligt för hemmet.)

Senare på dagen hölls konstituerande sammanträde med den stiftelse, som skall sköta hemmet. Från föreningen i Jämtlands län utsågs till ledamot i stiftelsen John Gärdin, från Västernorrland Yngve Mattsson, Härnösand, från Västerbotten Harald Holm, Holmsund, och från Stockholms län Tord Axelsson, Solna. Riksförbundets representanter blev Sigfrid Jonsson och Einar Hiller samt adjungerad ledamot och tillsynsläkare dr Bo Carstensen. Ordförande i stiftelsens styrelse blev Sigfrid Jonsson, sekreterare John Gärdin och kassaförvaltare Einar Hiller. Till arbetsutskott valdes Einar Hiller, Tord Axelsson och John Gärdin. Bland de beslut som fattades kan nämnas att man kommer att söka ekonomiskt bidrag av kommunerna.

Fjällfarargården är i första hand avsedd för konvalescenter från Jämtlands, Västerbottens, Västernorrlands och Stockholms län. Kamrer Einar Hiller meddelar emellertid att man försöker få till stånd ett clearingsystem mellan de nuvarande konvalescenthemmen för att i största möjliga utsträckning tillmötesgå konvalescenternas önskemål om miljöbyte. Norrlänningarna skall således kunna komma till hemmen söderut och sörlänningarna till Fjällfarargården.

Bornholm ett nordiskt paradiset

Någon gång för mycket länge sedan skrynkade en mäktig skaparhand till en mäktig klump av granit och gnejs och placerade den på kant i södra änden av det hav som kallas Östersjön. Djupfryst istidsmassa på maklig reträtt till sina högnordiska arvsland klådde sig vållustigt mot klippkammarnas refflade grund, lämnade efter sig kanonkuleslipade strandstenar och massor av mjölfin sand. Havet gjorde sig god tid, slickade, gnagde eller vräkte sig med hushöga vågor mot svartgraniten. Med dånande hammare skulpterade det mäktiga stoder, grävde djupa grottor och med lena smekningar putsade och glättade det de kristallkantiga ytorna.

Resultatet blev efter några rundliga årmiljoner Bornholm.

Så småningom kom människan in i den bornholmska bilden. De slet — de första bebyggarna — med ogina tegar, svor över sanden som letade sig in i minsta skrymsle mellan skinnfällarna. Så blev till sist en försvarlig hoper av dem hjärtligt less på det ständiga slitet mot ogina element, packade trunkarna och begav sig på sviktande kölar från Burgundurholm. Och de lärda säger att det var dessa människor som kallades burgunder och att det är deras släktingar som befolkar det landet Burgund.

Skallig, sandig, vindpiskad

Men några stannade förstas kvar och levde hårt på sin inte precis tvärmuntra ö, skallig, sandig, vindpiskad och kylslagen mest. I äldre uppslagsböcker kan man fortfarande läsa om att särskilt öns inre har en föga bördig mark.

Hårt virke var det i folket på ön — stor som ett knappålshuvud på kartan — och friskt tillskott av skåningar med deciderat svenskhet fick den med jämna mellanrum. Den ovänliga ön blev folkrik och blomstrande. En tid i det förflutna höll den sig med egen kung, sen bollades den över till den danske kungens makt-sfär, gjorde ett par kortare gästspel under ärkebiskopen av Lund och kungen av Sverige. Men klarade sig alltid bäst själv med sina styvnackade självvägande bönder.

Och folket gjorde om Bornholm. Den lilla ön är inte längre en ofrukt-

"De frälsta" kallas denna vackra kalkmålning i Österlars berömda rundkyrka.

bar klipputpost, men däremot en botanisk och zoologisk sensation. Det skedde genom att man tog skogen till hjälp. I berättelser från gamla tider berättas alltid med vördnad om sådana som planterade skog på Bornholm. Glansen kring dessa hedervärda män är faktiskt så stark att den lyser på långt avlägsna släktingar. Man kan läsa om den eller den att han var systerson till den eller den som svarade för den eller den "plantagen". Och det är nästan lika fint som om en engelsman kan leda sina anor till förnormandisk tid eller en amerikan till Nya Englands pionjärer.

Danmarks skogrikaste provins

Så kommer det sig att det moderna Bornholm inte bara är Danmarks enda bergslandskap utan även landets skogrikaste provins. Skogen — bl. a. alm, införd från Sverige — har bundit sandmassorna, utvunnit värden ur öns ofruktbara

HANS NORLING

har under den gångna sommaren gästade Bornholm, och här redovisar han sina intryck från "medelhavsön" i Östersjön. Det är en märklig ö med sina vilda klippor och sitt fågelliv, sin intressanta historia och sitt charmfulla nutidsliv.

inre. Skogen har "hakat på" öns fina klimat och den moderne resenären tror sig vara förflyttad till Medelhavet. Skogen växer med en urskogsaktig frodighet. Marken täcks av ivriga slingerväxter som stundtals bildar riktiga liansnår kring trädstammarna. Äpplen, päron, bigarråer och bärbuskar växer vilt överallt och skapar förutsättningar för ett ytterligt rikt fågelliv.

I det vilda landskapet nedanför Hammershus väldiga fästningsruiner finns ett område som kallas Paradisbackarna. Det kunde lika gärna vara beteckningen på hela ön. Växtligheten är väldig och fågelsången är överväldigande. Den som stilla vandrat genom dessa marker vet vad fågelsång är. Det är ingen tillfällighet att man här gjort ornitologiska fynd, som den gången man fann att den färgsprakande biätaren häckade här. Det har den inte gjort någon annanstans i Norden. Sällsynna orkidéer kan man finna här, men samtidigt också spröda kolonier av den undersköna, högnordiska *Linnea borealis*.

Lejonhuvudena och Måsstolarna

Men runt öns stränder står fortfarande de mäktiga klippformationerna på vakt, Lejonhuvudena, Måsstolarna osv. Mellan dem och in i de vilda, hemlighetsfyllda klippgrotorna, vitamininsprutningar för en romantisk fantasi, simmar ejdrarna

i maklig ro och klagar måsarna sin eviga klagan. Är det svårt att mana fram bilden av bredbukiga, drakstävade vikingaskepp smygande in i Helligdomens eller Jons kapells klippskrymslen?

Annars kan man ställa sig framför bautastenarna som i månghundraårig trotsighet blickar ut över det upprörda havet eller inåtvänt speglar sig i näckrostäckta tjärnar, där feta guldfiskar trivs med människors bullbitar och miljoner grodyngel. Eller man kan drömmande följa de sköna slingorna på en av de många runstenarna, som lapidariskt berättar om fjärranlevande burgunder.

Niohundraåriga trons fästen

Men man kan också med undergiven vördnad träda in i de niohundraåriga trons fästen som de märkliga rundkyrkorna utgör. Den mäktigaste är Österlars, helgad åt S:t Laurentius, och den har överväldigande tycke av den granit som utgör huvudbeståndsdelen i dess murar.

Österlars är i sanning ett trons fäste. Mittpelaren i dess cirkelrunda inre är så stor att i dess mitt finns ett rum, där den niohundraåriga dopfunten har sin plats, och ändå lämnar den gott utrymme för dopmenigheten. Längs en knagglig spöktrappa tar man sig upp i andra våningen. Där är mittpelarens rum något mindre, men ändå representerande ett aktningsvärt utrymme. Med förvåning konstaterar man att man kan se mycket vida omkring häruppe och när man stapplat upp

till tredje våningen ser man långt ut över havet. Och man blir alltid lika förvånad eftersom proportionerna gör att man inte riktigt tror att kyrkan verkligen har denna höjd.

Där bor allikorna

Däruppe under kägeltaket bor allikorna, dessa trivsamma fåglar som bornholmarna i likhet med svenskarna kallar kajor, men skåningarna i likhet med danskarna allikor. Detta faktum ger en liten antydning om att bornholmsdialekten ligger lika nära den östsvenska som den östdanska. I Sverige kan man, som bekant, bara vara full som en alika...

Bornholm har en yta som ungefär motsvarar det område Stockholm med sina tentakler omspannar. Där bor närmare 50.000 människor och de har bl. a. etablerat sig i sju städer — störst av dem är Rönne — och flera stadsliknande samhällen. Alla utmärks de av en sällsynt prydighet. Som nu t. ex. Gudhem, som med stor charm klänger omkring på de branta strandsluttningarna "iförd" skinande vita korsvirkeshus, behändiga trädgårdar där fikon- och mullbärsträd inte är ovanliga och karaktäristiska sillrökerier, där den böcklingsälskande dagligen kan få sina varma "bornholmare" eller färskrokt ål.

Det sägs att den som en gång kommit till Bornholm blir fast i en livslång förälskelse. Jag tror att det är så. Många sämre motiv för sin kärlek kan man finna, men inte många bättre.

Konstnären Olof Höst har fångat den rätta stämningen inför en bornholmsk rundkyrka.

● VARDAG

(Forts. fr. sid. 27)

undan i likgiltighet. Men ännu fanns i hans ögon en nykter glimt med förmåga att iaktta. Och den blev till en brännande låga av vrede.

— Jaså, där är du! Vad har du gjort i dag? Inte diskat sedan i morse. Ingen middag klar. Och här går man och sliter för dig!

Hon såg på honom. Teg. Men hennes läppar formade ett tyst, väsende: "Fyllbult!" Och hon gick fram till diskbänken för att röja undan. Mannen försvann ut ur köket. Hon var ensam med sin vrede, sitt förakt. Fick tillfälle att efter behag förstora hans skuld, finna ursäkter åt sig själv. Hon öppnade fönstret. Om hon böjde sig ut och såg uppåt, kunde hon skymta en blå himmel. Häggen på gården luktade starkt och fågeln hade åter börjat sjunga.

Ill.: Gösta Idås.

● BILDNINGSTERAPI

(Forts. fr. sid. 13)

Grieg" samt andra cirklar i konst, musik och sång.

Sån här verksamhet leds av en bildningsterapeut som motsvaras av de instruktörer som studieförbunden brukar ha anställda lokalt eller länsvis. Denna terapeut ställes till sjukvårdsinrättningens eller anstaltens förfogande av landstingens bildningsnämnd, som anställer och bestriker kostnaderna för denna.

För den som närmare vill orientera sig i ämnet rekommenderas särskilt att läsa Gunnar Söderströms bok "Bildningsterapi".

Dag Wedholm

● AUSTRALIEN OCH ...

(Forts. fr. sid. 28)

tiden egendomlig, men Australien har ett helt annat klimat än Sverige.

Huvudstadion i Melbourne är ordentligt tilltagen och kan enligt uppgift rymma 104.000 sittande åskådare, och det nybyggda simstadion kan ta emot över 80.000 personer. Över 700 hus har uppförts för de aktiva deltagarna!

Våra svenska deltagare kan vänta en verklig drömmresa till ett för oss relativt främmande land. Det blir en jorden runt-resa. Vi vanliga dödliga får väl nöja oss med radions rapporter. Tyvärr...

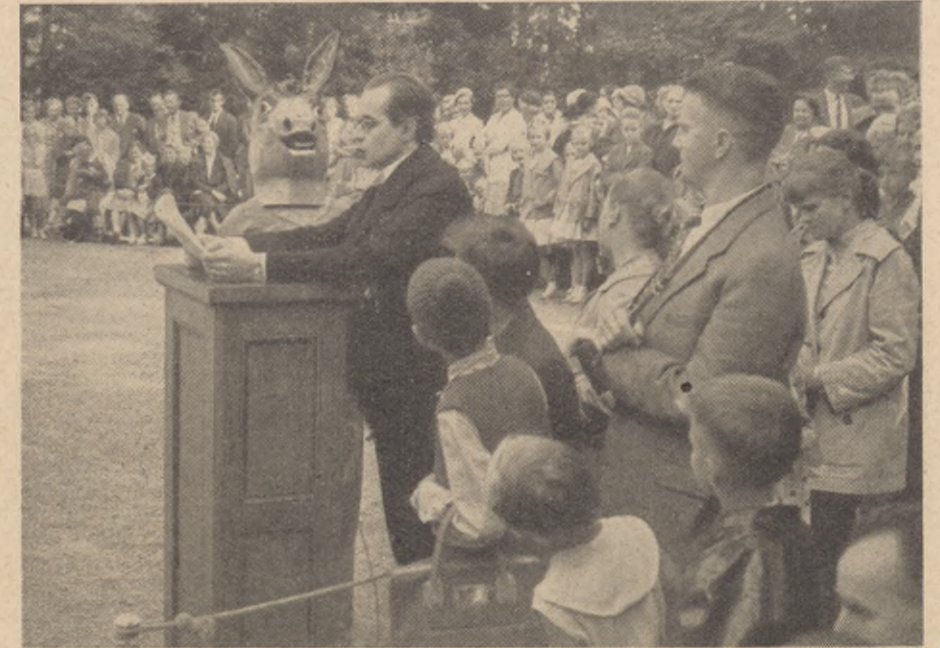
S. Stenström

ÅSNEKARNEVAL PÅ ÖSTERÅSEN

En bild från sagans land? Karnevalens kung Sture (Karlsson) och hans drottning Thyra (Abrahamsson) låter sig roas av Åsnan själv, som i detta fall är Lorenz Kleiner

Traditionell ÅSNE-karneval har det varit på Österåsens sanatorium. En solig augustisöndag började festligheterna med köge från "Slotet" till "Arenan", där kung Sture den yngre ("Konung för en dag") öppnade Åsnelandets parlament. Hans premiärminister, social- och finansminister satte igång med en dräplig debatt. Drottning Thyra — Miss Åsneversum kallad — tog därpå till orda och invigde de spexiga olympiska spelen i Åsnelandet. Det föll också på hennes lott att senare utdela en kunglig orden till "underdoktorn och läkaren Olavus Marinus", alias överläkaren Olof de Maré. På kvällen blev det supé med kostymbal och mycken glans och ståt, och den varade ända till kl. 11.

Ovan: Socialministern (Lorenz Kleiner) talar om reformer inför Åsnelandets parlament.

Till vänster: Perfekt maskerade uppträdde dr Olof de Maré och hans fru Ulla som jubileumssanatoriets grundare, kung Oscar II och drottning Sofia.

Under: "Barnens vaktparad" var ett nytt inslag i den traditionella kortegen. Här ser vi bl. a. "kavaljeren" Gunilla Risberg med fröken Marianne de Maré. Småprinsessorna heter Monica och Marianne Andersson.

Som Pippi Långstrump gjorde Elin Karlsson succé på kostymbalen. På den här bilden blir hon spädd av en tillfällig zigenare.

Medicinmannen Olavus Marinus alias överläkaren dr Olof de Maré har just mottagit en hög orden ur drottning Thyras hand.

RESULSTERN

Novell av

Willy Walfridsson

Staterna, är ett underligt land, sa Smannen vid bordet bakom mitt. Jag tänker både på Syd- och Nord-Staterna. Baltimore... Rio... Chicago. Har man en gång varit där längtar man alltid dit. Det är så be-träffande det mesta av världen. Australien... Melbourne eller Kapstan... Syd-Afrika, för att ta ett par exempel. Så är det väl för oss alla som varit ute, slöt han med en suck.

Jag sneglade på mannen som såg drömsk och svärmödig ut och han var tydligen stadd på resande fot. Han var klädd i storrutig resulster; randig yllehalsduk nonchalant virad kring halsen, och skor av den tidens amerikamodell. På huvudet hade han en keps lika storrutig som ulstern; dessutom bar han mörka, hornbågade glasögon.

Paret som delade hans bord såg på honom med respektfulla ögon. Ska ni resa ut igen? sporde mannen och kvinnan sa: Vad det måtte kännas underbart att ha varit ute så där?

— Både — och, suckade ulstermannen. Både-och, mitt herrskap. Man blir vilsen, förstår ni. Därute längtar man hem. Kommer man hem längtar man dit ut. Man har ingen rot någonstans.

— Å, jag förstår, sa kvinnan och mannen nickade. Det är nog sant. Det kan man förstå.

— Farväl. Och tack för sällskapet, sa ulstermannen och reste sej från bordet.

Det var uppe i centralens byffé-servering en septemberkväll i början av 30-talet. Jag satt vid barriären och följde med blicken ulstermannen när han sakta promenerande försvann bland folkgyttret nere i hallen. Utlandsresor hörde till sällsyntheterna i de åren och jag lika väl som paret vid bordet bakom mej såg med avund på denne lycklige man som fått flacka omkring ute i världen. Amerika, Australien, Afrika. Vår Herre allena visste var han varit; kanske över hela världen?

Jag gick arbetslös i Stockholm och Centralen var ett ställe man ofta sökte sej till. Under de följande veckorna återsåg jag ulstermannen vid flera tillfällen. Varje gång satt han med någon — tydligen för honom främmande — antingen uppe i serveringen eller på någon bänk nere i hallen. Och varje gång talade han om Amerika, Melbourne, Kapstaden. Varje gång satt den andre lyssnande och betraktade honom med avundsamma ögon.

— Tänk att få komma ut i världen och flacka omkring som ni.

— Visst. Det är bara detta. Man blir utan rot. Därute längtar man hem och kommer man hem längtar man ut, sa ulstermannen varje gång.

Tidigt om morgnarna traskade man neråt Klara för att läsa de få annonserna om lediga platser som stod i tidningarna denna arbetslöshets höst. På den tiden hängdes tidningarna ut i glasskåp utanför redaktionsentréerna och framför tidningsskåpen samlades de arbetslösa. Det gällde att vara framme i tid om man ville få en chans att komma så nära tavlan att man kunde anteckna eventuella adresser. Oftast fanns det inte en enda ledig plats i tidningen och de få platser som fanns sökte man i regel förgäves. Men en regntung oktobermorgon log lyckan emot mej. Jag hade varit nere i Klara och skrivit upp adressen till en vedaffär vid Baggensgatan som annonserade efter: "Medhjälpare att dra omkring koks och ved". En halvtimme innan affären öppnade stod jag i porten och blev den förste som släpptes in. Lönen var dålig och arbetstiden lång, men vad som helst var bättre än ingenting. Jag tackade alltså ja åt jobbet varefter affärens innehavare satte opp ett anslag: "Platsen tillsatt!" i det smutsiga källarefönstret och de övriga väntande drog var och en åt sitt.

Mitt första jobb i vedaffären blev att bära opp en säck björkved till en tant vid Själagårdsgatan. Sedan fick jag fylla koks i enhektoltersäckar. Om det jobbet skulle vi vara två och "föreståndarn", som det pretentiöst nog hette, skulle

hjälpa till medan affärsägaren skulle passa "kontoret", en liten svart skrubbe med telefon och sotigt anteckningsblock och med källarfönstret uppe i gatunivån som en gloende cellglugg. "Föreståndaren" var en lång mager karl, närmare femtio år med dystert ansikte och melankoliska ögon. Han sa inte vad han hette och han frågade inte efter mitt namn. Han sa överhuvud taget inte ett ord på hela den timma vi jobbade med koksen. När vi var klara knallade affärsinnehavaren, en pensionerad giktbruten fanjunkare, hem och överlät kontoret och affären åt den melankoliske, tystlåtna "föreståndaren".

Dagarna gick och den ena dagen var den andra lik. Klockan sju om morgnarna slog "föreståndaren" upp porten. Då skulle jag först hugga ved och se till att det fanns säckar och koks, sedan förflöt dagarna under släp med att dra dragkärran genom smala gränder, bära upp koks- och vedsäckar uppför trånga trappor eller utför lika trånga trappor ner i källarna. "Föreståndarens" dagar var om möjligt ännu trivialare. Från sju på morgn till sju på kvällen satt han på "kontoret" antecknade när någon ringde och stirrade mot fönstret under det fuktiga källaretaket. Han tog sej aldrig några ordentliga raster utan ringde till kaféet vid Tyska Brunn efter en kaffe och en smörgås ett par gånger om dan. Han var fortfarande lika fämäld, inte svår att ha som bas men inte heller vidare rolig. Precis på slaget sju om kvällarna kom affärsinnehavaren-fanjunkaren och hämtade kassan. Jag släpade in dragkärran på gården och "föreståndaren" släckte ljuset i affären; sedan skildes vi med ett kort "go kväll!"

Jag hade fått tag i ett krypin på Skomakaregatan och satt oftast hemma om kvällarna. Hösten var trist, regnet skvalade; blåsten tjöt genom gränderna; allt var grått, ödsligt och kallt.

En dag kom inte "föreståndaren", Karlsson hette han och var nästan nerifrån Småland, till jobbet. Fanjunkaren kom och intog platsen i "kontorsbåset" och jag skötte mitt som vanligt; så gick dagen. Fanjunkaren var inte lika tystlåtna som "föreståndaren" utan röt och kommanderade och skrek i telefonen. Men han var inte någon elak karl — det var väl bara så att knektyrket

så gått honom i blodet att han inte kunde göra sej fri från de gamla kommandotagen.

— Hör nu han, sa han — för fanjunkaren hade jag aldrig varit annat än "han" — när klockan i Tyska kyrkan slog sju. Han får gå hem till Karlsson och se hur det står till. Säg åt Karlsson att han ska vara i arbete i morn bitti. Karlsson ska — hör han det? Jag tål inge slarv, hör han det... glöm inte att säga det åt Karlsson. Karlsson ska inte tro att han gör hur som helst med en gammal gardesfanjunkare. Han ska säga Karlsson det. Repetera.

— Karlsson ska inte tro att Karlsson gör hur som helst med en gammal gardesfanjunkare, repeterade jag.

— Bra, sa fanjunkaren. Fast det där gammal kan han ta bort. Säg bara med en gardesfanjunkare. Hade man inte gikten var man förbanne mej inte så lastgammal. Karlsson bor i Schönfeldts gränd. Var har jag numret? Vet han numret? Jag ska ha det oppskrivet nånstans. Vänta. Här är lappen. Han ska ta lappen så han inte glömmer numret. Marsch.

Jag letade mej ner till Schönfeldts gränd och klättrade uppför trapporna tills jag hittade en dörr som det stod "Karlsson" på. Jag bultade men ingen svarade. När jag lirkade

Karlsson låg i sängen i det spartanskt möblerade rummet.

med dörrhandtaget gick dörren upp och jag kom in i en liten tambur. Jag knackade på dörren innanför tamburen och möttes med ett tvekanke: Stig in!

— Fanjunkaren hälsa att Karlsson skulle vara i affären i morn bitti, sa jag och kisade mot Karlsson som låg i sängen i det spartanskt möblerade rummet.

— Det lär jag nog inte kunna, sa Karlsson. Jag är så dålig så...

Det var kallt på rummet och jag förstod att Karlsson inte orkat elda. Jag erbjöd mej att tända en brasa och Karlsson tackade. Medan jag gjorde eld i rumsaminen såg jag mej omkring. Möbleringen bestod av sängen, ett bord, ett skåp och några stolar. På bordet låg en trave böcker, biblioteksband, låneböcker såg jag när jag tog en tidning för att tända i kaminen. När jag reste mej opp efter att ha fått fart på brasan föll blicken på väggen bakom sängen.

— Kan det verkligen vara så? tänkte jag. Nej, det kan inte vara sant.

Bakom sängen hängde en storrtutig resulster, en storrtutig sportmös-

sa och en bredrandig ylleschal. Under sängen stod ett par tunga, bruna skor av amerikansk modell och på stolen vid sängen låg ett par hornbågade glasögon. Jag förstod att jag inte längre tog fel: Karlsson var den vittbereste man jag vid flera tillfällen sett på Centralen. Konstigt att jag inte känt igen honom förr — men var då detta verkligen så underligt? Kläderna förändrar en människa en hel del; därtill kom de mörka glasögonen. För övrigt hade jag aldrig ens i mina vildaste fantasier satt Karlsson i något samband med den vittbereste mannen i resulstern.

Karlsson blev märkbart orolig när han såg hur jag stirrade på ulstern, kepsen och den rutiga halsduken. Han tackade för att jag tänt i kaminen, men nu ville han vara ensam, sa han. Jag hann kasta en blick på låneboksryggarna på bordet innan jag gick och såg att det var rese-skildringar. Nord- och Syd-Amerika, Afrika, Australien — världsdelen och länderna jag hört honom tala om nere på Centralen.

Karlsson kom aldrig mer till källaren vid Baggensgatan. Följande dag fick fanjunkarn för sej att han borde gå och se efter hur "föreståndaren" hade det. Han kom tillbaka och sa att han skött om så att Karlsson kommit in på sjukhus. Karlsson hade varit mycket dålig och fanjunkarn tvivlade på att han någonsin skulle repa sej.

— Karlsson har varit vida ute i världen? sa jag.

Fanjunkarn glodde.

— Om han kallar det vida att en smålänning tar sig till Stockholm, sa han.

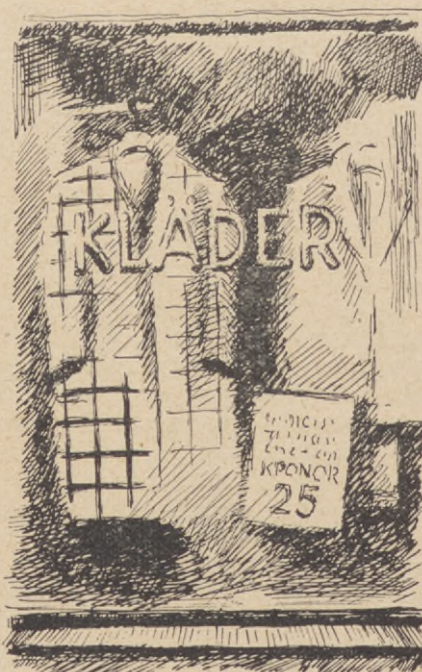
— Karlsson har väl vart längre än till Stockholm? sa jag. Ute i världen menar jag. Amerika, Afrika, Australien och...

— Nej, hör nu, avbröt fanjunkarn. Han ska inte försöka mästra en gammal gardesfanjunkare. Jag måste väl veta vad Karlsson haft för sej. Karlsson har vart förrådsarbetare vid gardet. Jag har själv vart förvaltare. Han blev sjuk och fick sluta. Sen hade han ingenstans att ta vägen och då lät jag honom komma hit. Och här har han suttit sen dess... i sommar fyllde han 47. Karlsson har aldrig vart nån annanstans än hemma i smålandsbyn och så här i Stockholm. Amerika? Afri-

ka? Australien? Va är det han velar om?

Två veckor efteråt var Karlsson död.

Fanjunkarn gav mej i uppdrag att gå till Schönfeldts gränd och plocka ihop det lilla Karlsson lämnade efter sej. Det blev också jag

I fönstret till en bod för begagnade kläder hängde resulstern.

som fick bära låneböckerna tillbaka till biblioteksfilialen i Gamla stan. Karlssons granne, en talför liten gumma, kom och lämna mej Karlssons lånekort, som jag borde återställa samtidigt med böckerna, sa hon. Hon berättade att det var hon som skött om boklånen åt Karlsson de gånger han inte själv varit i tillfälle att gå.

— Karlsson var klen och ibland orka han inte ta sej ut om kvällarna, sa gumman. Då fick jag en lapp med nära boknamn och så gick jag till biblioteket. Karlsson skulle bara ha historia, geografi och reseböcker — Amerika, Australien, Afrika. Han hade nog vart väldigt mycke ute och han tala ständigt om städer och länder långt borta. Sa att han längta ut och att den som en gång brutit sej loss aldrig fick nån ro utan gick och önska sej än hit och än dit.

Annu en sista gång återsåg jag den storrutiga ulstern, sportmössan, halsduken och de ameri-

kanska skorna. Det var längre fram på hösten i fönstret till en bod för begagnade kläder vid Köpmansgatan. I fönstret hängde hela härligheten — plaggen som tydligen kommit Karlsson att känna sej närmare allt "därute" och givit honom möjlighet att uppträda som den vittberesta — och slokade kring ett textat plakat på vilket det stod:

"Från topp till tå — underkläder, kostym, ulster, mössa, skor etc. — ekiperar ni er hos oss för kronor Tjugofem!"

Det var i de bittra arbetslöshets-åren utan rese-möjligheter, då allt "därute" låg så fjärran, i en tid då allting var billigt men livet fruset, fattigt och grått.

Ill.: Erland Ullman.

● FÖRNÄMLIGT JUL...

(Forts. fr. sid 4)

är signerad av Bo Willners vid Radiotjänst, som skriver om radiohjälpen och dess önskeprogram. Professor och forskningsresanden Gustaf Bolinder berättar om de vilda indianerna kring Orinoco i Sydamerikas ljungler och deras mystiska gifter.

Av allt det övriga kan särskilt framhållas Sven Vallmarks minnen från fem sanatoriejourer och Erik Nyhléns humoristiska artikel om juläventyr i Gamla stan i Stockholm. Nils-Olof Andersson och Sigge Stenström kåserar i två artiklar om våra gamla julseder, och Hans Norling ger råd beträffande lämplig jullitteratur.

Status julnummer 1956 är en tidning för hela familjen. Barnen och ungdomen bjuds därför på dels en julsaga av Inger Sandberg, dels en artikel om motorsport och fartrekord av Sture Wahlström. Alla tävlingsintresserade får som vanligt en kul och knepig tävling av Gösta Knutsson att fundera på, och dessutom innehåller numret ett stort och spännande bildkorsord.

Av de många utmärkta illustratörer, som medverkat i numret, kan nämnas Yngve Svalander, Gösta Kriland och Lasse Sandberg.

Alltså — glöm inte att köpa Status julnummer. Det kostar endast 2:50 kr. Ni får god valuta för pengarna — och samtidigt hjälper ni landets alla lungsjuka.

Red.

BARNDOM

Novell av
LARS FREDIN

Han gick in på sitt rum, tog upp äventyrsboken ur skrivbordslådan, la geografiboken till rätta inunder, tittade på klockan och tog en kola från en påse han hade i fickan.

— Jag får ingen fråga i morron i alla fall, tänkte han. Förresten så är det lördag, så det blir nog skiopiktikonföreläsning.

Gubben brukade ha det på lördagarna. Och matten kunde han skriva av ur Johanssons bok mot att han gav Johansson en negerboll — och kristendomen kunde han läsa på frukostrasten. Det var om Luther. Honom kunde han en del om förut. — Han hade läst att Luther fått stryk i skolan. Och det gjorde honom ganska mänsklig, tyckte han. Därför hade han läst en del extra om Luther.

Det låg som en mara över honom, detta med växterna. Och både klass och familj skulle man kunna. Den andra biologigubben som dom hade i parallellklassen var bättre. — Visserligen var han ganska noga med examineringen, men växtens klass brydde han sig aldrig om.

Han hade lånat ungefär hälften av växterna av en kusin, som gått ut åttan förra våren. Han behövde bara klistra på nya etiketter

Men förhöret! Han hade drömt om biologigubben två nätter å rad och när han gick till plugget på morgonen samma dag han skulle förhöras undvek han alla skarvar på de långa gatstenarna utmed trottoaren, för "en inre röst" hade sagt honom att trampade han på skarvarna skulle han inte klara förhöret och då skulle han få underbetyg i biologi.

Det där med gatstenarna hade han använt sig av förut — och dom gångerna hade det hjälpt.

Nu hörde han steg ute i hallen. Han smusslade hastigt ned äventyrsboken i lådan men kom samtidigt att geografiboken, så att den åkte igen. Och han hade inget märke i den, så att när fadern kom in satt han och bladdrade utan att kunna hitta sidan.

Han gick upp och tog fram äventyrsboken...

— Hur läser du egentligen, sa fadern.

Han kände att han rodnade.

— Läs nu på en gång till, sa fadern och suckade. Sen är det bäst du går och lägger dig — och stiger upp en timme tidigare i morron bitti i stället.

— Jaaa, sa han.

Det var den första natten som han drömde om växtförhöret. Han gick ensam med biologiläraren i en stor skog och läraren pekade på växt efter växt, men han kunde inte ge rätt svar en enda gång och skogen blev högre och högre, snårigare och snårigare efter varje felaktigt svar och läraren växte och växte och hans röst lät till slut som ett tordön.

När han vaknade klubbade nattskjortan svettig och våt mot kroppen och han kunde inte tänka en enda redig tanke, än mindre sätta sig och läsa geografi.

Men när han duschat kom han att tänka på en sak.

— Jag har feber, tänkte han. Och det var nästan en hel månad sen sist jag skolkade. — Han tog fram termometern ur badrumsskåpet och spolade den försiktigt under varmvattnet.

Han lyssnade mot föräldrarnas sovrum, men ingen av dem tycktes vara vakna.

Han drog med en knyck i rullgardinen och förde den sakta upp över fönstret och tittade på kyrkklockan, vars bleka urtavla lyste överkligt genom den disiga morgonen. Den visade bara på halv sex.

Han smetade på litet salva på termometern för att det skulle se naturligare ut och la den på stolen bredvid sängen med kvicksilverpe-larn visande på trettioåtta och två.

Sen låg han och väntade. Men plötsligt kom han ihåg att han glömt att sätta på sig den våta nattskjortan igen. Den var fuktig och klubbig och han rös när han tog på sig den.

Fortfarande var det alldeles tyst i våningen. Men så — äntligen, nästan samtidigt med att kyrkklockan slog sitt entoniga kvartsslag skrällde en väckarklocka i rummet bredvid och han hörde modern hosta och harkla sig och faderns röst, fast han ej kunde urskilja orden. Och nu hörde han hennes tassande steg över golvet ute i korridoren. Han drog täcket över sig och borrarade huvudet in i den mjuka kudden.

(Forts. nästa sida)

När modern kom in för att väcka honom låg han först alldeles stilla, sen reste han sig till hälften och sa med ynkelig röst:

— Ja e sjuk. Ja har knappast sovit på hela natten.

— Har du feber, sa modern.

— Ja, trettiåtta och två. Jag tog den alldeles nyss.

Modern tog termometern som låg på stolen, gick fram till fönstret för att se bättre vad den utvisade. Sen la hon den tillbaka igen och såg honom i ögonen, tog honom om handleden för att kontrollera pulsen, tittade på armbandsuret och sa:

— Du har ju alldeles normal puls, pojke! — När tog du temperaturen?

— För en stund sen. För en timme sen, kanske, sa han.

Modern tittade honom åter i ögonen och sa:

— Ja, du får väl vara hemma i dag, då. Men det var ju synd, för då kan du väl knappast följa med ut på landet i morgon. Tant Ebba och farbror Oskar ringde i går och bjöd oss på en biltur till Dalarö. Och Signe skulle följa med också, sa hon.

Det sved i honom... Signe skulle följa med också. — Modern visste att han tyckte om Signe... och inte kunde han bli feberfri på ett dygn och förresten var det ju inte bra att gå upp samma dag som temperaturen blev normal igen... Det snurade i huvudet på honom.

Modern hade gått ut i köket och efter en stund kom hon in med kokhet mjölk. Och det blev skinn på mjölken, så att han mätte illa, men modern satt bredvid honom hela tiden han drack, så att han fick lov att dricka till sista droppen.

— Det kanske är bäst att du tar ett lavemang också, sa hon. Det brukar rensa ut det onda ur kroppen.

Han såg ogillande på henne men svarade ingenting.

— Var gör det ont någonstans, sa hon.

— I halsen, ljög han. De känns när jag sväljer.

— Det är väl en släng av influensan. Den brukar ju gå vid den här tiden på året. — Du har inte huvudvärk eller snuva?

— Nä, bara ont i halsen, sa han.

Men lite huvudvärk kände han faktiskt efter den där drömmen om växterna och biologilärarn.

— Du får väl ligga i dag då, sa hon. Kan du ta lavemanget själv?

— Ja, sa han.

— Har du feber, sa modern.

Det var oerhört långsamt att ligga, tyckte han. Han gick upp och tog fram äventyrsboken, men hade bara läst ett par kapitel, när han plötsligt kom ihåg att det var ju i dag, som dom skulle spela mot 4^b. Och nu fick han inte vara med på de heller — å inte träffa Signe, å inte åka bil... Hela söndan skulle han få ligga här ensam, ligga och tänka på dom förbannade växterna. Å geografigubben skulle naturligtvis förhöra honom särskilt noga nästa gång... Han ångrade faktiskt att han skolkat.

— Men varför skulle dom övervaka honom jämt och ständigt. Kontrollera om han läste eller inte. Varför skulle dom jämt förhöra honom. Det hade väl varit bättre om han fått klara sig själv, tänkte han. — — —

Och nödvändigt skulle han ta studenten — därför att hans far hade gjort det. Därför att han inte skulle bli sämre än han. Precis som om man blev sämre, om man inte hade studenten. — Och när han ville försöka tjäna pengar på att ta upp order på jultidningar, så hade han fått höra att det var andra som behövde dom pengarna bättre, fattigare barn än han — å förresten så tog det så mycket tid från skolarbetet...

— Men både Jansson och Persson och flera av dom andra grabbarna tog upp order på jultidningar — och inte klarade dom sig sämre i plugget för det. — Och det hade han sagt till föräldrarna.

— Men du är inte som Persson och Jansson, hade han fått till svar. I dom grabbarna är det verklig ruter. Dom hinner med...

— Jämt ska man vara övervakad och gå i ledband, tänkte han.

— Vi vill dig ju bara väl, brukade dom säga till honom. Var tacksam i stället. Det kommer du kanske att tänka på när vi inte finns till mer, far och jag. Då kanske du förstår vad vi betytt för dig. Men du e bortskämd, de e va du!

— Vem har skämt bort mig då, brukade han svara. Och moderns ständiga:

— Ska du anklaga dina föräldrar också!

När modern kom hem på eftermiddagen — hon hade varit inne i stan och handlat — skulle han ta temperaturen i hennes närvaro.

Och när han visade henne termometern stod den på trettiosju och en. Det hettade i hans kinder som eld och han hade svårt att se modern i ansiktet. Men hon ändrade inte en min utan sa bara:

— Det är bäst du ligger i morron också, så att inte temperaturen går upp till måndan. Har du förresten inte skrivprov i tyska då?

— Jo, sa han. Men jag känner mig faktiskt mycket bättre nu. De kanske va nån matförgiftning eller nåt sånt, försökte han. Och då är det väl inte så farligt om jag går upp i morron, om jag känner mig så pass kry som jag gör nu?

— Men ditt onda i halsen då, replikerade modern.

— De känns faktiskt bättre, sa han.

Modern gick ut ur rummet, men innan hon stängde dörren, sa hon:

— Du får ta på dig badrocken å gå upp, när vi ska äta middag.

Fadern sa bestämt ifrån att han inte skulle få följa med på bilturen. Han hade redan från början förstått lögnen med febern, men han sa ingenting mer än till modern, som hade svarat:

— Att pojken verkligen är så förljugen. Jag förstår inte hur han kunnat bli sån.

Och sen hade hon gråtit ute i köket. Han hade hört hennes snyftningar genom väggen. Och fast han skändes fick trotsset näring i honom.

Han gick upp ur sängen och fram till fönstret. Därute hade det börjat skymma. Han tänkte på Signe. Första gången han träffat henne var ute på landet, på skärgårdsön, där dom bodde om somrarna. Det var två år sen.

Han hade plockat en hel literkartong med smultron åt henne och när Signe var i handelsbon för att hämta posten hade han smugit sig in i hennes rum genom köksdörrn som alltid stod olåst och ställt kartongen på hennes säng. Både Signes och hans föräldrar hade suttit och druckit kaffe i en syrénberså på andra sidan stugan, så att det var ingen fara för att han skulle bli sedd. Men när han skulle smyga sig ut igen... alldeles vid grinden mötte han Signe och fick inte fram ett ord.

Hon såg på honom och skrattade.

— Va du ser kul ut, sa hon.

— Tycker du, var det enda han svarade och slog ned blicken.

— Vänta här, sa hon och sprang runt stugan med några brev och tidningar i famnen.

Han hörde skratt bakom stugan. Det kom från Signe och farbror Oskar.

Han ryckte loss ett grässtrå, som växte utmed staketet och började vira det runt pekfingeret.

På gräsplanen utanför såg han Olle och Rolf. Och när dom fick syn på honom, ropade dom:

— Tjejtjusare! tjejtjusare! Och Olle sparkade i väg en av pensionatets krocketkuler mot honom, men den hamnade i diket nedanför den lilla stigen alldeles invid staketet.

Sen kom dom fram och hängde över grinden.

— Haru fått ihopet mena ännu?

— Tjusit rött hår hon har, sa Rolf.

— Vare åt henne du plocka smultrona? sa Olle.

Smultrona, tänkte han och det gick alldeles runt i huvudet på ho-

nom. Smultrona, tänkte han en gång till. Hur kan dom veta...?

— Vi såg dig nog, sa Olle, när du kom med kartongen utanför Östermans å när du gick in bakom missionshuset.

Ja, han hade verkligen gått den vägen. Men...

— Ääh, sa han och försökte se morsk ut fast tårarna höll på att trilla fram ur ögonen på honom. De va morsan som skulle ha dom. Ja får tjufem öre för varje kartong ja plockar.

Dom andra skrattade båda två.

— Bengt! Bengt!

Det var tant Ebba, som ropade.

— Kom så får du lite kaffe.

Han svarade inte men sprang ifrån grabbarna och runt stugan och fram till bersån.

— Du kan hämta en stol på verandan, sa tant Ebba. Men dörrn är låst, så du får gå genom köket. Du kan låsa upp den när du kommer in.

Det kändes som en lättnad när han såg att grabbarna var försvunna. Men smultronkartongen tog han bort från Signes säng och gick ut med den i köket och ställde den på velårn för att han lätt skulle kunna hämta den, när han gick hem.

När han kom tillbaka med stolen var Signe borta.

— Va länge du dröjde, sa tant Ebba. Rolf och Olle va här nyss och Signe följde med dom för å spela badminton. Dom gick till fotbollsplan. Du kan ju gå dit sen, när du druckit kaffe.

— Ja tack, sa han och bockade.

Kyrkklockan slog fem. Nu var det mörkt ute, så att man bara såg urtavlan på tornet. Han gick in i garderoben efter badrocken, kammade till håret lite grann med händerna och satte sig på sängkanten.

— Varför fick han inte sälja jul-tidningar som dom andra?

Han hörde ännu tonfallet i faderns och moderns röster. — De finns dom som bättre behöver det...

Först var det fadern som hade sagt det. Och när han frågat modern hade hon sagt precis detsamma.

Men inte ville han ta ifrån dom som bättre behövde pengarna än han, han ville ju bara visa att han inte var sämre än kamraterna.

— De visar du bäst genom att du klarar dig i skolan, hade fadern sagt.

Men hur kunde han veta att han visade det bäst genom att klara sig i plugget, när han inte ens fick pröva det andra, tänkte han, då han hörde modern ropa:

— Maten är klar. Skynda dig. Far och jag har redan satt oss.

Ill.: Yngve Svedlund

● NYTT OM...

(Forts. fr. sid. 14)

riske för mycket galla i blodet, ansåg man.

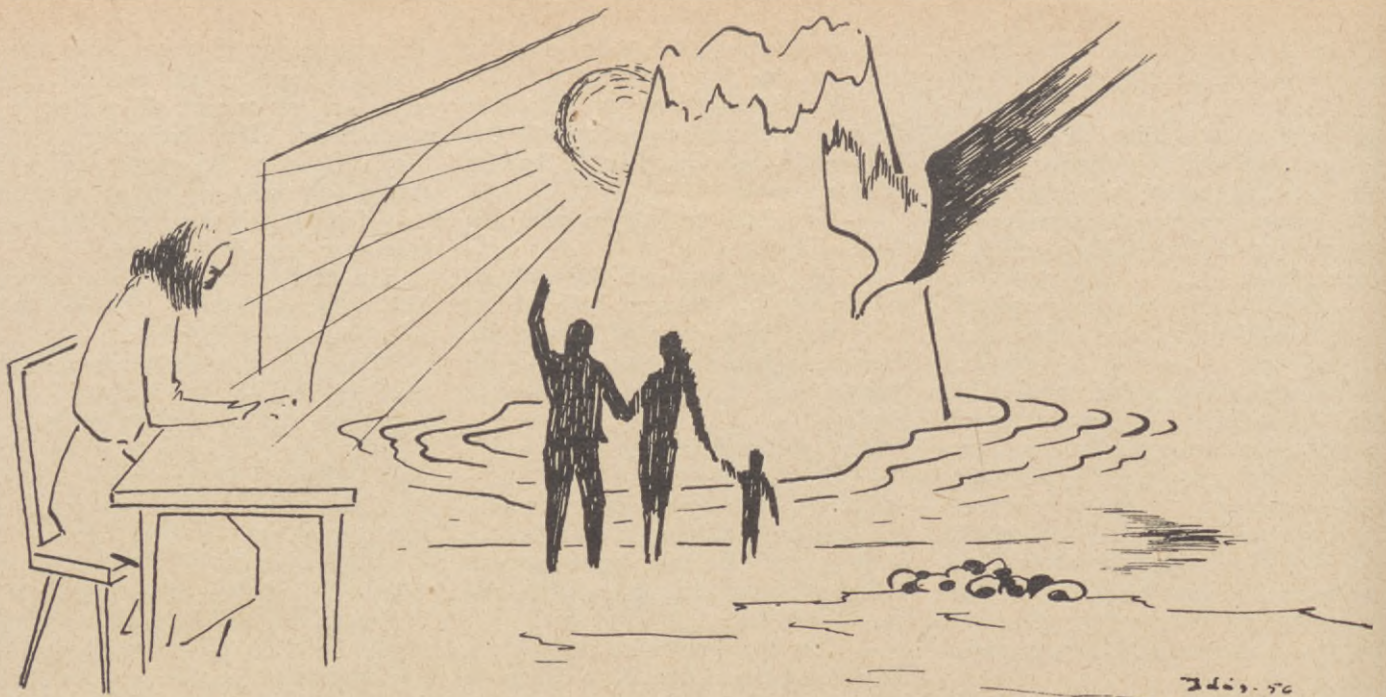
De moderna blodforskarna är således inne på klassisk mark. Men i våra dagar rör man sig med vetenskapliga realiteter och blandar inte in metafysiken och vidskepelsen för att fylla luckorna där fakta tryter.

Ett typiskt exempel är detta, som också kommer från Amerika och är alldeles nytt. Man har lyckats mäta hjärnans syreförbrukning via blodet. Därvid har man gjort den förbluffande upptäckten, att den schizofrenes hjärna förbrukar mindre syre än den friskes. Inför detta faktum har man tillsvidare stannat med frågan: vilket är orsak och vilket är verkan? Förbrukar den schizofrenes hjärna mindre syre just för att den är sjuk eller har den blivit sjuk för att den förbrukar för lite syre?

Så värst länge dröjer det nog inte förrän frågan blir besvarad med fullt bevisade fakta. Hur långt detta kan komma att hjälpa psykiaterna i deras kamp mot sinnessjukdomarna är det för tidigt att yttra något om.

Av allt det här sagda framgår emellertid, att framtiden ej längre ter sig så hopplöst mörk för de sinnessjuka.

Max.

VAR DAG

Hon satt framför spegeln och kammade håret. Bakom henne stod sängen obäddad, ännu kroppsvarm. Fönstret vid sängens fotända var öppet, och gardinen vajade sakta fram och tillbaka för en sval bris, som nådde fram till henne, smekte hennes nacke, hennes hetande kinder. Med vinden kom doften av blommande hägg, buller av lekande barn. Hon förde kammen genom det tjocka, mörka håret. Fastnade, grep med handen om hårslingan och försökte att med korta, kraftiga tag reda ut den. Blev färdig och lade kammen ifrån sig på toalettbordets glasskiva.

Genom taket trängde städning-ljud ned till henne. Möbler, som flyttades. En dammsugarborste skrapade över golvet med det mera släpande ljudet av dammsugaren efter sig. Hon gled undan med uppmärksamheten genom att vrida huvudet mot stora rummet och se dit ut genom den halvöppna dörren. Draperiet hängde i en vid bukt ner över tröskeln. Dammet schatterade vävens mönster, kom det att liksom bliva ett med golvet. Hon orkade inte att med blicken tränga genom dunklet därute. Långsamt vred hon huvudet tillbaka mot spegeln, såg sig själv och log med trötta läppar.

— Du glömmer väl inte, älskling,

att i morgon är det vår bröllopsdag. Tänk, vi har varit gifta i ett år. Du kanske ger mig en present? tillade hon dröjande. Det gör du alldeles säkert, reparerade hon snabbt. Bara du inte glömmer bort det i brådskan, så du sedan på ditt generade sätt ska behöva smyga dig ut för att skaffa en. Jag lovar, att jag ska blunda och ingenting märka och sedan se ut, som om du verkligen kom med en överraskning.

Hon talade rätt fram mot spegeln. Mattor piskades på gården. Någonstans sjöng en fågel.

— Nu känner jag, att du ler åt mig. Du kanske också vill komma in och smeka mig. Men det ska du inte göra, älskling. Det räcker att veta, att du önskar det.

Fortsätt att arbeta, käraste. Och för all del säg till om jag stör dig med mitt prat. Jag ska sitta så tyst som en fågelunge och lyssna till din närvaro.

Nu log du i alla fall, när jag kallade mig för fågelunge. Det är ju ditt smeknamn på mig.

Vad du var rar första gången du kallade mig så. Du smekte mig över håret. Alldeles nyss hade du kysst

mig, och då kramade du mig så hårt, att jag blev rädd. Det var då, som du sade, att jag liknade en fågelunge. Och du var så lustig, när du försökte göra det bättre, genom att säga, att du inte menade de där med vidöppna gap och kala skallar.

Hon tog upp hårborsten från toalettbordet. Borstade håret. Lade borsten ifrån sig med en smäll.

— Älskling! Du hör väl vad jag säger? Hoppas du inte blir irriterad. Du är ju så häftig till humöret. Men jag älskar ditt humör. Jag älskar det!

Du var så förstående, när doktorn sade, att jag inte kunde få barn. Du förstod min förtvivlan, och du tröstade mig trots att sorgen och besvikelsen nästan kvävde dig. En sådan man kan inte en kvinna sluta att älska.

Det är med vemod jag tänker tillbaka på min ungflickstid. Du minns, jag delade rum med en väninna. Så trist. Och så kom du! Då blev det något slags mening. Det blev du och jag. Förut hade det bara varit jag.

Nåja, det är ju sant, det där med att jag inte kan få barn. Men helt förlorade inte vårt äktenskap sin mening. Det sade du ju då, inte sant? Och för resten kan doktorn ha tagit fel. Man behöver inte alls

Novell av

Bertil Stubbendorff

få barn så där med detsamma. Det kan ske ännu. Tror inte du det också?

Den sjungande fågeln var närmare nu. Satt säkert i häggen. Lät som en koltrast.

— Det bästa med dig, älskling. Nej, för resten. Inte det bästa. Asch, jag behöver inte förklara. Du vet vad jag menar. Alltså. Det bästa med dig är, att du liksom känner, när du inte ska svara. Och jag får säga dig allt, som jag har på hjärtat.

Även om vi inte får några barn, så har vi ju varandra. Jag har dig, min starke man. Och du har mig. Din lilla grodunge.

Det är ett annat av dina smeknamn. Jag fick det visst, när du skulle lära mig simma. Du satt där på stranden och skrattade åt mig. Du retade mig. Jag blev ond. Inte riktigt förstås. Men jag simmade iland och sprang upp till dig för att stänka vatten. Du omfamnade mig,

och du var solvarm. Då viskade du: lilla grodunge.

Vi höll varandra i handen när vi gick hem. Dina fina byxor var blöta där bak. Tänk att vara så slarvig, att inte ta av sig de våta badbyxor-na. Det var en ljuvlig tid. Vi hade visst varit gifta i ett halvt år.

Nu är du snart klar med din examen. Då får du högre lön. Nåja, jag vill inte ha det mycket bättre än nu. Det kanske bara blir besvärligt.

Jag har för resten en överraskning åt dig. Ja, du kan inte få den i dag. Inte i morgon heller, och inte nästa dag. Men om några månader. Doktorn kanske hade fel. Jag tror att jag väntar...

Hon hörde en nyckel sättas i ytterdörren. Det var mannen, som kom hem från knoget. Hastigt reste hon sig upp från pallen framför spegeln. Sparkade undan ett linne, som låg på golvet och gick fram till

Mannen satt vid köksbordet...
Han var berusad.

Hon talade rätt fram mot spegeln...

fönstret. Ungar lekte på gården framför raden av soptunnor. Mitt på gårdsplanen stod en blommande hägg. Ett blommande hån i skuggan av en kal brandmur, som hindrade henne att se himlen. Hon stängde fönstret och drog för gardinerna. Långsamt, med hängande axlar och bomullsrocken slarvigt knäppt gick hon genom stora rummet ut mot köket. Det ostädade rummet äcklade henne. För resten hela lägenheten med sin komprimerade fattigdom.

Hon hörde mannen slänga ifrån sig matboxen. Den hade ett speciellt ljud, som hon inte kunde missta sig på. Ljudet av odiskad tomhet. Och hon kände, medan hon närmade sig köket den stora likheten mellan denna tomhet och deras eget liv. Deras ostädade, smutsiga och trasiga fattigdom. Där motståndskraften hade brutits ned av för mycket arbete och för litet uppmuntran. Givit plats för en hopplös likgiltighet, som gjorde den odiskade matboxen till ett livsrytmiskt pendelslag.

Mannen satt vid köksbordet och betraktade högen av disk på bänken. Han var klädd i blåkläder och spred en lukt av olja och färg. Han var berusad. Kinderna blossade av en brand, som långsamt spred sig över ansiktet, bedövade och drev hans medvetande att sjunka

(Forts. sid. 17)

AUSTRALIEN OCH OS-SPELEN

De flesta vet med säkerhet att det drar ihop sig till olympiad i Melbourne i Australien. Kontinenten är vår femte världsdel och ligger långt från våra nordliga breddgrader. Det kan dock ha sitt intresse att få en inblick i vad Australien är och hur stort det är.

Enligt statistiska uppgifter var Australiens folkmängd år 1945 7.364.841 invånare, dvs. ungefär samma folkmängd som vårt eget land har. Men uträknat på arealen blir det endast en person på varje kvadratkilometer.

Största staden är Sydney och år 1951 hade denna en folkmängd av 1.584.830. Efter Sydney kommer Melbourne som år 1948 hade 1.259.000. För oss är världsdelen relativt obekant, och då vi hör ordet Australien tänker vi säkert genast på kängurun, och de andra s. k. pungdjuren.

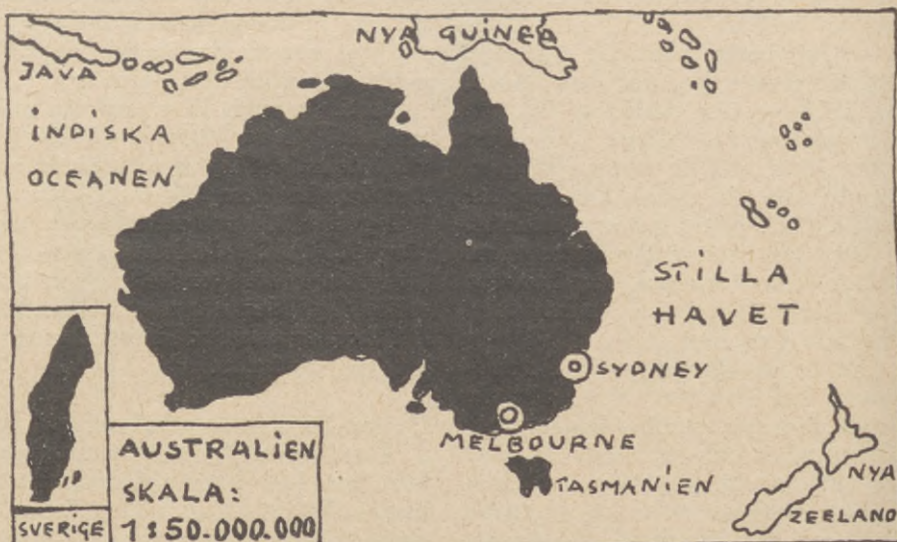
Straffångar de första invandrarna

Första gången man hörde Australien omnämnas var år 1601, då portugisken *Godinho de Eredia* besökte trakten kring Kap Vandiemer. Senare fann ett holländskt fartyg år 1606 Carpentariaviken, och spanjoren *Torres* seglade genom det efter honom uppkallade sundet. Efter dessa kom *Dirk Hartog*, och slutligen upptäckte *Abel Tasman* år 1642 sydspetsen av den ö, som ännu idag bär hans namn. Som kontinentens verkliga upptäckare räknar man *James Cook*, och sedan följde flera forskningsresanden med skiftande resultat och livsöden.

De första nybyggarna i Australien utgjordes av 757 straffångar och deras bevakningsmanskap, vilka landade den 28 januari 1788 i Botany Bay, där staden Sydney senare anlades. Sedan inrättades flera straffkolonier på olika ställen på kusten. Men snart började fria invandrare komma till landet och 1868 upphörde fångtransporterna definitivt.

Första olympiaden år 776 f. Kristus

Det kan även ha sitt intresse att se på de olympiska spelens historia. Enligt sagan instiftades de av *Pelops* och *Herakles*, och från år 776 f. Kr upptecknades segrarnas namn, varför olympiadräkningen tar sin början med detta år.

En karta över Australien i skala 1:50.000.000. Längst till vänster ser vi Sverige infällt i samma skala, vilket ger en uppfattning om storleken på årets "olympiska världsdel".

Spelen i antiken varade i fem dagar och omfattade kapploppning, kappkörning, både med två- och fyrsjans, knytnävskamp, femkamp, s. k. pentathlon, diskuskastning, brottnings samt musikaliska tävlingar. Endast friborna välkända hellener fick delta i spelen och dessa måste förbereda sig i minst tio månader.

Segraren fick 500 drakmer

Segrarens — olympionikes — namn utropades offentligt av härolden. Sedan bekransades han med olivkvistar och fick sin staty i den olympiska lunden. I hans hembygd väntades han med lysande hedersbetygelser, ty segern ansågs som en ära för fädernebygden. I Aten erhöll segraren 500 drakmer, hedersplatsen vid alla offentliga tillställningar och rätten så länge han levde att inta sina måltider i Prytaneion.

De olympiska spelen fortsatte fram till år 394 e. Kr, då de förbjöds av kejsar Theodosius den store. Sedan skulle det dröja länge innan de olympiska spelen levde upp på nytt. Åran av detta tillkommer den försmögne baronen *Pierre de Coubertin*. År 1894 lyckades han med ett enormt och kostsamt arbete samla världens entusiaster av idrott till en stor kongress i Paris. Här beslöts

att man skulle återuppta de olympiska spelen, och man kom överens om att de första skulle hållas i Aten 1896.

Sedan dess har spelen hållits på skilda platser med avbrott för de två världskrigen. Sålunda var spelen i Paris år 1900, St Louis 1904, London 1908, Stockholm 1912, Antwerpen 1920, Paris 1924, Amsterdam 1928, Los Angeles 1932, Berlin 1936, London 1948 och Helsingfors 1952.

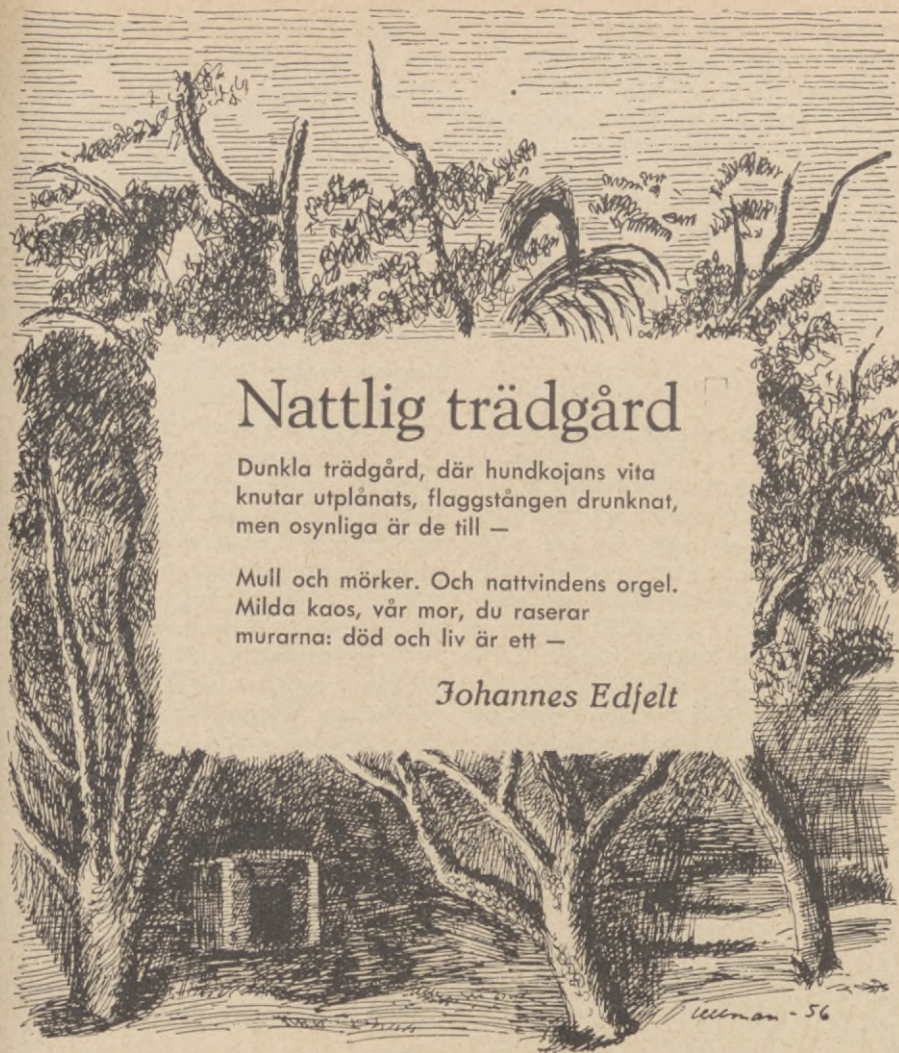
6.000 idrottsmän deltar

Och nu förberedes som bäst olympiaden i Melbourne! Förberedelserna drar enorma belopp. Enbart kostnaderna för byggnaderna uppgår till 3.650.000 australiensiska pund.

Mellan fem och sex tusen av världens idrottsmän kommer att drabba samman här för att tävla om de olympiska medaljerna. Cirka 80 nationer blir representerade. Man räknar med ca 10.000 utländska besökare från jordens olika hörn. Denna siffra imponerar måhända inte så mycket, men man får betänka att det rör sig om stora avstånd och resorna är kostsamma för de flesta människor.

Spelen börjar den 22 november och avslutas lördagen den 1 december. För våra förhållanden verkar

(Forts. sid. 17)

Nattlig trädgård

Dunkla trädgård, där hundkojans vita knutar utplånats, flaggstången drunknat, men osynliga är de till —

Mull och mörker. Och nattvindens orgel. Milda kaos, vår mor, du raserar murarna: död och liv är ett —

Johannes Edfelt

Welman - 56

● ARBETARDIKTAREN ...

(Forts. fr. sid. 6)

över ländernas gränser. Jämlikhetens och klassutjämningens idé vann insteg bland arbetarna. Paroller som förenades med närliggande eller synonyma slagord som t. ex. "frihet och broderskap".

Den moderna arbetardikten har dock dämpat det patetiska och sysslar företrädesvis med ting av mera aktuell karaktär. Framtidens Utopia aktuell karaktär. Framtidens Utopia aktuell karaktär. Framtidens Utopia aktuell karaktär.

Den ständigt fortskridande mekaniseringen och rationaliseringen i våra industrier har fört med sig många och svårbemästrade problem som fångat författarnas intresse. Folke Fridell har således i sina romaner bl. a skildrat det själlösa tempoarbetet i våra fabriker — produk-

tionshetsen som orsakar nervositet och stegrad olycksfallsfrekvens. Tidsstudier och kontrollsystem har blivit anledningar till vantrivsel och missanpassning. Den serie porträtt av maskinålderns människa som Stig Sjödin tecknar i sin diktsamling "Sotfragment" tolkar på ett suggestivt sätt dessa missförhållanden.

Kriget har helt naturligt utlöst protestaktioner hos folken i förtryckta länder. Diktaturernas våldsmetoder har givit upphov till många flammmande brandfacklor mot krigets grymhet och meningslösa blodsutgjutelse. Arnulf Överlands diktning under Norges svåra tid det senaste världskriget bärs upp av ett brinnande fredspatos, så intensivt och erfarenhetstyngt att det oundvikligt måste skaka även den ytligt förströdda lyssnaren. Hos oss som klarat oss undan krigets fruktansvärda verkningar har diktarna gett uttryck åt sympati och medkänsla för de nödlidande folken utanför våra egna gränser. Spaniens blodiga och otack-

samma frihetskamp har utlöst harmsna protester mot diktaturen. Vår vilja att hjälpa och bistå manifesteras i diktens solidaritetsbetygelser — ofta det enda bistånd vi på grund av ohjälpliga omständigheter förmått lämna.

Arbetardikten har alltid varit förankrad i det tidsskede under vilket den skapats. Många problem skulle heller aldrig fått den aktualitet, som leder till undersökningar och förbättringar, om inte författaren först dragit fram dem i ramplyuset. Trivselproblemet som aktualiserades under 40-talet skulle knappast ha blivit så ingående behandlat och uppmärksammat om inte en del författare hade tagit upp problemet till belysning i sina böcker.

Den socialt orienterade författaren utför, skulle man kunna säga, ett slags vaktjänst i samhället. Han är ständigt på vakt mot tendenser som skulle kunna leda till stagnation eller ofrihet. Vi kan därför möta framtiden med större tillförsikt så länge vi har en vaken kår av författare, som noggrant registrerar varje liten förändring i samhällsstrukturen och som dessutom pekar på vad förändringarna kan medföra.

Ivar Forsström

● FRÅN LÄKEGUDARNAS ...

(Forts. fr. sid. 9)

sa medel vida verksammare, under alla omständigheter behagligare, än den medicin som bjöds. Eller vad sägs om så otrevliga medeltidsmediciner som kattfett, huggormskött, flugsmuts, rävlungor för att nu inte tala om än obehagligare saker som ingick i dåtidens apotek. Stackars den som inte satte sin lit till helgon och relikier!

Men kyrkan visade klokhet även på annat sätt. I ett påvligt dekret av 1163 förbjöds kyrkans tjänare att göra kirurgiska ingrepp och förbudet motiverades med att patienten ofta dog efter behandlingen. Tacka för det, när det var total brist på renlighet med instrument och annat som användes. Men förbudet blev så till vida en olycka som kirurgererna kom i vanrykte och barberarna övertog en del av deras arbete. Barberarna kom på så sätt att, förutom sitt yrke, skära bölder, dra ut tänder, slå åder och spjälka brutna lemmar.

(Forts. sid. 31)

FRÅGOR? OCH SVAR

På denna spalt är läsekretsen välkommen med frågor rörande socialpolitik, tuberkulosproblem och socialmedicin i allmänhet. Även andra frågor, som bedöms ha ett allmänt intresse, kan beredas plats.

Frågorna besvaras samtidigt som de publiceras av red. eller utomstående fackmän på resp. områden.

Avdrag på sjukpension

Hur mycket av pensionen får avdragas, om inkomsten av deltidstjänst är 350:— per månad fr. o.m. den 1 juli och tillsvidare (åtminstone året ut)? Räknar man som årsinkomst $350 \times 6 = 2.100:—$, som ju blir den faktiska årsinkomsten av tjänst för år 1956, eller måste man räkna med 12 mån., alltså $350 \times 12 = 4.200:—$?

Rekonvalescent

Av er signatur att döma åtnjuter ni s. k. sjukpension. I ett fall som ert, då deltidstjänsten inte är tidsbegränsad på förhand utan kommer att fortsätta "tills vidare", räknar vederbörande myndighet med största sannolikhet er årsinkomst som 350×12 — alltså som 4.200 kr. I gengäld slipper ni några eftersläpande inkomststoppningar den dag ni eventuellt slutar ert deltidstjänst. Redan månaden efter den ni slutat arbeta nedskrivs alltså er beräknade årsinkomst till 0 (noll) kr.

Pensionsavdraget på årsinkomsten 4.200 kr. blir 2.000 kr. om ni är ensamstående. Är ni däremot gift bestäms avdraget med hänsyn till er och er makes gemensamma inkomst. Red.

● LÄKARPROTEST MOT... (Forts. fr. sid. 5)

patienterna varit högfebriga och hos många av dem har under denna tid några tarmsymtom inte förekommit. Hos andra åter har tarmsymtomen varit föga framträdande under hela sjukdomsförloppet. Tarmblödningar har förekommit i några fall. En av patienterna har avlidit.

Någon klarhet om smittkällan har ännu inte nåtts. Det epidemiologiska utredningsarbetet har emellertid i mycket hög grad försvårats av att fallen först ganska sent kommit till diagnos. I hittills inträffade fall har sålunda den specifika diagnosen erhållits i genomsnitt först tre veckor efter insjuknandet, i undantagsfall har detta dröjt 40—50 dagar och endast för en mindre grupp har diagnosen ställts inom 10—14 dagar efter insjuknandet."

Angina pectoris botas med hjärtoperation

"Dödsfall i angina pectoris beror på dålig blodfördelning i hjärtat och kan förebyggas genom operation, säger den amerikanske hjärtspecialisten professor Claude Beck som befinner sig på en internationell läkarkongress i Köln. Hittills har man trots att dödsorsaken varit en förträngning av kransartärerna. Enligt Beck har man emellertid i USA genom operation med gott resultat öppnat en direkt förbindelse mellan de båda kranskärlssystemen

på ca 300 patienter. Professor Beck betraktas som pionjär på kransartärkirurgiens område."

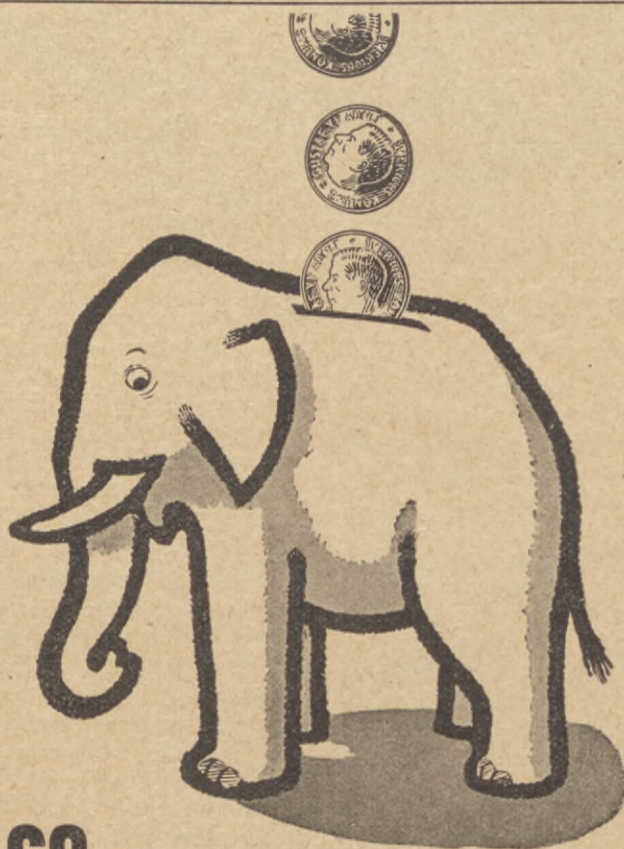
Morgon-Tidningen (s)

Ungdomshormon upptäckt

"Vetenskapsmän (i USA) har efter 20 års forskning lyckats isolera ett 'ungdomshormon' som kan bibehålla en insekt på larvstadiet, eller vilket annat stadium som helst, för obestämd tid", meddelar *Dagens Nyheter* (fp). "Hittills har man dock inte kunnat göra mänskligheten delaktig av upptäckten fördelar.

Mannen bakom verket, doktor Carol Williams vid Harvards universitet, redogjorde för sina framgångsrika experiment vid den tionde internationella entomologiska kongressen i Montreal. Han påpekade att hormonets existens varit känd i 20 års tid, men att man lyckades isolera det först helt nyligen, då hormonet extraherades från buken på en silkesmask.

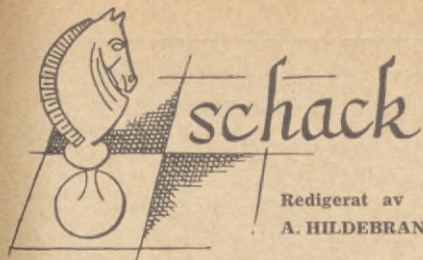
Williams underströk att experimenten för närvarande gäller uteslutande insekter."

68 miljoner kronor

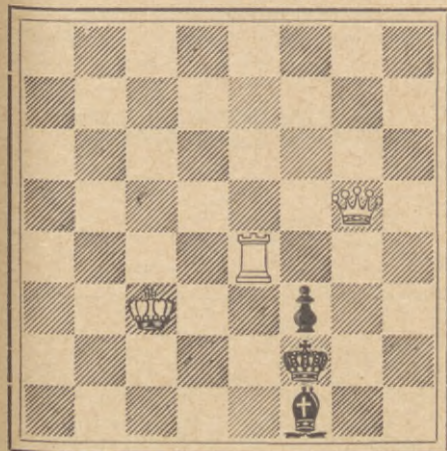
fick hushållen tillbaka i återbäring 1955

Konsum Sverige

Redigerat av
A. HILDEBRAND

PROBLEM
av Samuel Loyd (1859)

Matj i 2 drag.

Samuel Loyd var den mest lysande problemkomponisten på 1800-talet. Hans verk är präglade av fantasi, mäterlig teknik och ofta genial enkelhet. Miniaturproblemet ovan är en liten pärla, som även våra dagars problemister skulle kunna vara stolta över. Lösningen återfinns på sid. 32.

Stormästaren Paul Keres

är till börden estländare. Redan som 15-åring utmärkte han sig genom sin sällsynta schackbegåvning. Två år senare gjorde han entré på den internationella schackarenan och har alltsedan dess tillhört världens "fem stora" på området. Keres spelstil är glänsande kombinationsrik. Som angreppsspelare räknas han fortfarande som världens främste och detta trots att han hållit sig kvar i toppen i över 20 år. Det har kommit många nya och unga spelare. I synnerhet de unga ryska stormästarna har detroniserat mången tidigare världsberömdhet, men Keres schackgloria står sig fortfarande. Dessutom är han något av en schackbohem och schackkonstnär. Medan de flesta andra av hans huvudkonkurrenter jagar poäng och tävlingsmeriter, kan Keres åsidosätta dessa mål, för att genom ofta oproportionerligt stora risker, söka åstadkomma ett konstnärligt helgjutet parti. Jämte den sagolike Paul Morphy, och förre världsmästaren Alexander Aljechin är Keres den genom tiderna mest lysande angreppsspelaren.

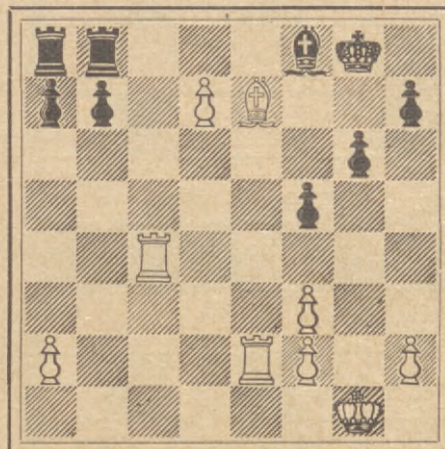
Stormästarens dragning till det konstnärliga framgår också av hans stora intresse för schackkompositionen. Han har själv komponerat många utmärkta problem och studier. I detta avseende skiljer han sig koordinat från de flesta stormästare, som blott sällan har någon förståelse för andra schackgebit än just tävlingsschacket.

Vid stora internationella turneringar är Keres alltid publikfavorit. Detta beror på

hans kampvilja, komplicerade spel och förmågan att ge åskådarna valuta för pengarna. Det eleganta i hans spelstil och uppenbarelse (han är bl. a. en framstående tennisspelare) gör också sitt till när publiken "håller tummarna" för sina gunstlingar.

I Sovjetmästerskapet 1955 fick stormästaren Keres följande ställning mot den farlige ryske mästaren Ststjerkakov. Dessförinnan hade partiet pågått i vildaste stil och vågorna gått höga. Än hade den ene än den andre övertaget. Bägge offrade bönder för angrepp och motangrepp.

Ststjerkakov

Keres

Stormästaren, som var vid draget, kunde helt enkelt spela 26. d8D, tvinga motståndaren att ge kvalitet och sedan tränga in med sitt torn på sjunde raden. Detta skulle räcka för att få upp ett vunnet (men långtråkigt) slutspel. Så gjorde dock inte Keres utan glädde i stället publiken med det stilla draget:

26. Te2-c2! — —

som framkallade applåder i salen. Motståndaren hade inget annat att göra än:

26. — — Lf8×e7

27. Tc4-c8† Kg8-f7

28. Tc8×b8 Ta8×b8

29. Te2-c8! — —

och nu visade det sig, att svarts torn blivit "mattsatt", varefter svart kapitulerade. Ett gott exempel på, att även ett schackparti kan spelas på ett elegant sätt!

● **FRÅN LÄKEGUDARNAS...**

(Forts. fr. sid. 29)

De enda läkare, som verkligen dugde något till, var de från arabländerna invandrade judarna. De togs också flitigt i bruk av furstar och stormän som livläkare. Men det kunde vara en riskabel syssla om kuren inte lyckades. Den läkare, som blev befalld att bota konung Johan av Böhmen för blindhet, dränktes 1336, då han misslyckats. Det kunde förresten vara lika riskabelt att lyckas för ofta och för väl — då kunde man bli bränd på bål för häxeri.

Läkare fick heliga Birgittas dotter

Under medeltidens senare del började man i Europa hysa stort intresse för antiken och dess läkekonst och man översatte från arabiskan de gamla grekiska skrifterna. Vid de berömda universiteten i Salerno, Bologna, Neapel och Padua började man undervisa i medicin. Paris fick ett kirurgiskt kollegium 1271, och denna stad blev sedan kirurgins huvudsäte, dit bland annat de nordiska läkarna sökte sig. Dessa läkare utbildades för privatpraktik, sjukhusläkarna var säkerligen sällsynta. Det var förresten en mycket inkomstbringande syssla, ty enligt kung Kristoffers landslag var läkarna skattefria. Den läkare, som botade Magnus Eriksson för förgiftning, blev till tack genom konungens förmedling gift med heliga Birgittas dotter Cicilia.

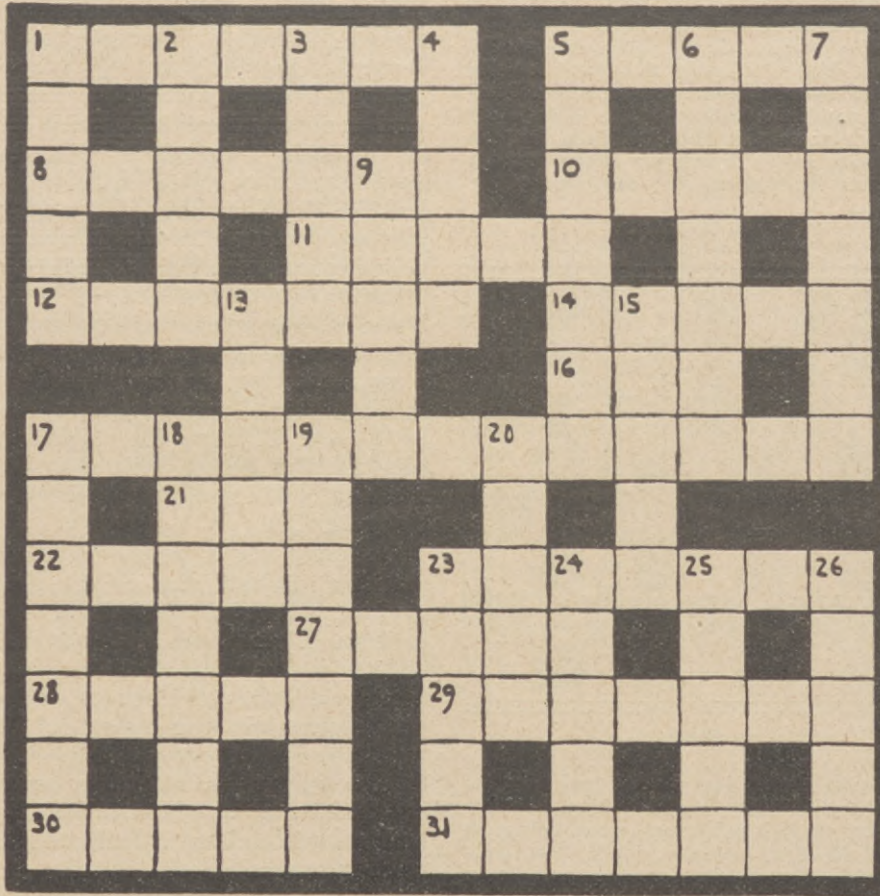
De sjukhus som fanns under medeltiden löd helt eller delvis under kyrkan, och så blev förhållandet ända fram till slutet av 1500-talet. Här i Sverige reformatogs dessa anstalter redan vid reformationen av statliga och kommunala myndigheter, i Europa i övrigt fortsattes den kyrkliga driften långt in på 1600-talet. Vad de katolska länderna beträffar har sjukhusen i många fall förblivit i kyrklig regi intill våra dagar.

En bit in på 1600-talet uppfördes ganska stora sjukhus ute på kontinenten, men först fram på 1700-talet började sjukhus i modern mening byggas. Då hade äntligen den tid kommit, då man vågade anförtro sin kropp i läkarens händer, dessförinnan ansåg man sig ofta räddad till liv och lem om ingen läkare fanns i närheten — och inte alldeles med orätt.

Den här lilla vandringen genom ett par årtusenden av sjukhusens historia är inte på något sätt fullständig, bara en flyktig överblick. Men vi kan vara överens om att önskan om vårdmöjligheter funnits i alla tider, hur man sedan lyckats är en annan sak. Viljan har dock aldrig fattats.

Redaktionen ansvarar inte för insända manuskript, teckningar och foton som ej beställts. För inköp av material etc. träffas redaktören måndagar och fredagar.

KORSORD nr 10

VÄGRÄTA ORD

1. Kakor och kransar. (7)
5. Småsnål (5)
8. Kommer efter komma. (7)
10. Fat och inte feta. (5)
11. Gör kirurg vid operation. (5)
12. Något på en vara, som gör den billigare. (7)
14. "Tack vare min aldrig svikande sinnesnärvaro..." (5)
16. Sommarn är snart sin —. (3)
17. Hjälper oss att läsa en besynnerlig text. (13)
21. Får man göra inför rätta. (3)
22. Grek. (5)
23. En som vet hur krig ska föras. (7)
27. Puttrig sak, skulle Kar de Mumma ha sagt. (5)
28. Ett tecken på sorg. (5)
29. Tummas av vissa fromma. (7)
30. Dansk stad. (5)
31. En av världens sevärdheter. (7)

LODRÄTA ORD

1. Klavertramp. (5)
2. Medelålders moralväkterska. (5)
3. En mening utan mening. (5)
4. Sådan. Och ävja är sådan. (5)
5. Kan dölja månen. (7)
6. Är miljön i "Kristin Lavransdatter". (7)
7. Ju högre, desto varmare. (7)
9. Hon med gevär. (5)
13. Ett sätt att ta adjö i det längsta. (5)
15. Lagar mat i skogen. (5)
17. Har man inga, när allt är ute. (7)

18. En och annan vitgul sådan är på Skansen till beskådan. (7)
19. Är de som förlorat sin frihet. (7)
20. Har man alltid av kunskaper. (5)
23. Blomstrar flyktigt och vissnar länge, säger skalden. (5)
24. De kommo i gåsmarsch. (5)
25. Klut som är slut. (5)
26. Bör akta sig för drag. (5)

Tävlingsregler

Lösningar till korsord nr 10 skall vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm, tillhanda senast den 5 nov. 1956. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförändelse vara märkt "Korsord nr 10". Glöm ej att tydligt ange namn och adress! Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i januarinumret 1957.

Lösning till korsord nr 8

VÄGRÄTT: 1. Oval. 4. Kanotist. 8. Zulu. 10. Mutter. 11. Torka. 13. Attsats. 14. Rökfri. 16. Lukas. 17. Sovare. 19. Skir. 21. Snöa. 22. Tunnor. 24. Snusa. 25. Symbol. 28. Turista. 29. Plask. 30. Oliver. 33. Rede. 34. Adelsdam. 35. Eros.

LODRÄTT: 1. Orm. 2. Aztek. 3. Lut. 4. Kurtisan. 5. Omtala. 6. Irrsken. 7. Travstall. 9. Lear. 12. Otursam. 14. Risksoppa. 15. Furusus. 18. Vårstorm. 20. Itutade. 23. Narkos. 26. Yale. 27. Bäver. 31. Ide. 32. Ris.

Tick-skratt

— Har du sett hur sista noteringen är på strömmingsbörsen?

— Snälla bror Mullvad, jag har sådana bekymmer med mitt tunnelbanebygge.

— Vem har satt horn på dej?

PRISTAGARE: 1:a pris à 10 kr: frkn Adèle Rydén, Trädgårdsgatan 15, Örebro. 2:a pris à 5 kr: G. Bergman, V:a Nobelgatan 32, Örebro.

Lösningen på och vinnarna i korsord nr 9 (septembernumrets tävling), som rätteligen skulle publicerats i novembernumret, kommer först i januarinumret 1957. Dröjsmålet beror på att novembernumret sammanslagits med detta oktobernummer, som utkommer före tävlingstidens utgång för korsord nr 9.

Schacklösning

Lösning till problemet av Samuel Loyd (Matt i 2 drag): 1. Te1! Detta tornoffer för till följande vackra vändningar: 1. —, K×e1, 2. Dd2 matt (modellmatt); 1. —, L likg. 2. Dg1 matt; 1. —, Lg2 2. Dh4 matt (modellmatt).

BORÅS

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

MALMÖ

påhlssons

Malmö

bröd
gott bröd

Vi leverera

Mangelbeklädnad - Pressbeklädnad

Märkmaskiner - Märkningsartiklar

Blötvagnar - Tvättnät - Stärkelse

AB RATURA

Kalendegatan 18, Malmö

Tel. 389 05

Köp *A*-kvalitet
- handla hos

Andersson's

Specialfirman för

KOTT · FLASK · CHARKUTERIVAROR

MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen

MALMÖ Tel. 153 80

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17

Tel. 133 11

UPPSALA

allt i virke

allt i byggnadsmaterial från

SKOGSÄGAREFÖRENINGEN

länets ledande bränsleleverantör i

ved - kol - koks - briketter

UPPSALA LÄNS

SKOGSÄGAREFÖRENING

Huvudkontor Svartbäcksgatan 2

Uppsala. Tel. växel 395 90

GYNNA

SVENSK

INDUSTRI

SIEVERTS

TVÅLAUTOMATER

i hygienens tjänst

Sieverts tvåauto-
mat användes i allt
större utsträckning
inom våra sjukhus,
industrier och i
offentliga tvättrum.
Användbar både för
flytande tvål och
desinfektions-
vätskor.

Sieverts tvåauto-
mat har patentsökt
tryckventil med li-
ten kontaktyta som
reducerar smitto-
risken till ett
minimum.

AB MAX SIEVERT, SUNDBYBERG

Prästgårdsg. 9. Tel.: 28 25 30. P. O. B. 55

Filial: Norra Larmg. 11-13. Tel.: 13 15 20 Göteborg

Skånska Banken

Huvudkontor: Malmö

Vad är **PLM** ?

Svar: Det är signum på marknadens
förmästa bleckplåtsförpack-
ningar tillverkade av

P AKTIEBOLAGET
PLÅTMANUFAKTUR

Flick- och Backfischklänningar

AB. P. RUDHOLMS
Konfektionsfabrik

Tel. 152 80 Borås

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. Roxman
T. Ericson, A. Thingwall.

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar.

ENGSTRÖMS

Förgyllda PENDYLER såväl antika som nya

GULD-UR
HEDERSPRESENTER

10 HAMNGATAN 10
Telefon 10 91 37 - 20 26 00
STOCKHOLM

Jeppssons Pälsvaruaffär

MÖLLEVANGSGATAN 31 B
Tel. 176 59 MALMÖ Tel. 176 59

Stilfullt och välgjort arbete
Humana priser

Hemmets trevnad ökas genom

VACKRA TAPETER

C. A. Käbergs Tapetaffär
J. V. Modin AB.

Regeringsgatan 5, Stockholm
Telefoner: 11 15 37 - 11 15 38 - 11 15 50

Kan kroppen tillföras jod vid tandborstning?

Vetenskapen ger svar

Man har fastslagit att jod är ett livsnödvändigt ämne, som dagligen måste tillföras kroppen. Inom vissa geografiska områden är jorden och vattnet jodfattiga. Varigenom födan kommer att innehålla för litet jod.

Radioaktiv jodisotop användes vid vetenskaplig undersökning.

Genom märkning av tandkräm med jodisotopen J^{131} i form av natriumjodid ha svenska läkare vid en undersökning kunnat påvisa att:

1. Vid tandborstning under två min. med jodhaltig tandkräm kan beräknas att organismen upptager 6,2 % av tillförd jodmängd.

2. Upplagring av jod sker i munslemhinnan.

Om Ni borstar tänderna med jodhaltig tandkräm

är det vetenskapligt bevisat att Er organism tillföres jod och att denna jod stannar upp till 1,5 tim. i munslemhinnan.

Det är jod som gör skillnaden!

Jod-Kaliklora har en förstklassig tandkräms alla goda egenskaper och innehåller dessutom jod i form av vita, lösliga jodsalter, som resorberas av tandkött och munslemhinna. Borsta och massera tandkötet mycket noggrant.

En bra tandkräm
som dessutom innehåller

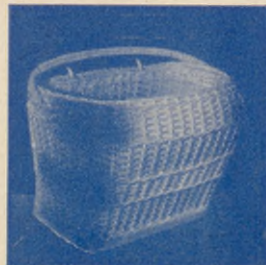

JOD

ARBETSGLÄDJE

Uppmätt och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m. m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog!

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningsverkstaden vid Vårnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Two exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Pilgatan 9, Malmö

Tel. 163 94

Arbetslokaler: Vårnhems Vårdhem, Malmö

ät gott på

- "STRÖGET" SÖDERGATAN 5
- PILGÅRDEN, VID TRIANGELN
- FOLKETS HUS, NOBELTORGET
- MALMGÅRDEN
- DROTTNINGTORGET 10
- BERGSGATAN 20
- TEMPERANCE

Solidar
restaurangerna

DAMVÄSKOR

och

RESEFFEKTER

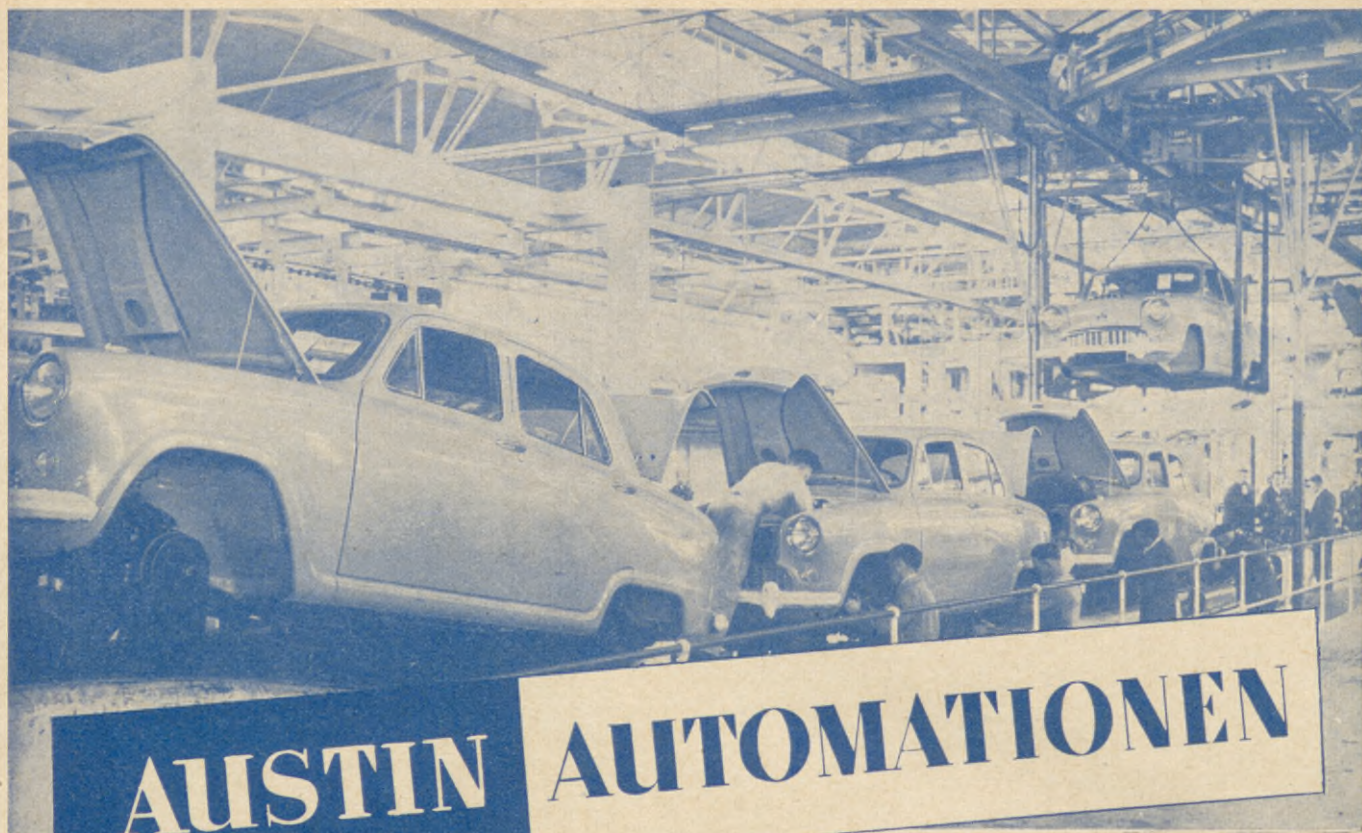
m. m.

G. Cahms P. AB

Egna butiker i alla större städer

Egna fabriker

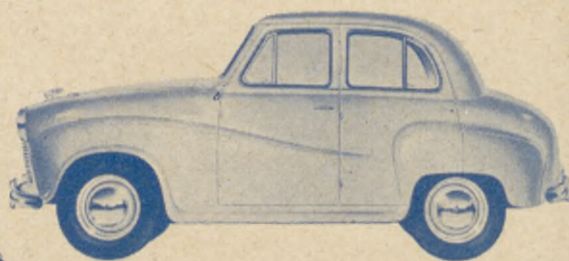
AUSTIN AUTOMATIONEN

sänkte priserna och gav Austin marknadens längsta garanti

Automationen vid Austin, Europas största och en av världens modernaste bilindustrier, resulterade redan för ett år sedan i en sensationell prissänkning på samtliga Austin-modeller. Nu kommer nästa betydelsefulla följd av automationen: Austin fördubblar garantin. Det är jämnheten vid tillverkningen av Austin som möjliggjort ett helt års garanti, ett bevis för den tillit som fabriken har till sina produkter.

**Austin automationen
betyder bättre bilar
billigare**

Från Austin A 30 för 5.295:— till den snabba lyxvagnen A 105 bjuder Austin det bästa värdet för pengarna. Austins driftsekonomi är oöverträffad: låg bränsleförbrukning (bevisad genom otaliga ekonomitävlingssegrar), marknadens längsta garanti (ett bevis på Austins slitstyrka), högt andrahandsvärde, fasta reparationspriser, låga reservdelspriser och god service.

**AKTIEBOLAGET
HANS OSTERMAN**

Birger Jarlsgatan 18 — Stockholm — tel. 63 00 20